

Departement für Finanzen und Gemeinden Graubünden
Departament da finanzas e vischnancas dal Grischun
Dipartimento delle finanze e dei comuni dei Grigioni

Consultaziun

Realisaziun da la refurma dal territori

Revisiun parziala da la
constituziun chantunala (CC)

Cuir, ils 22 da settember 2011

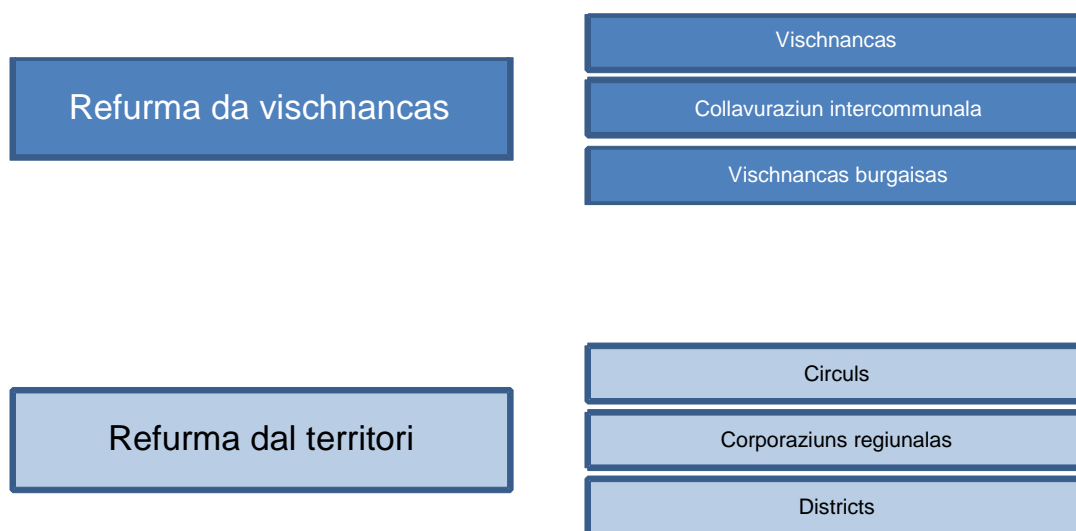
Cuntegn

1	Situaziun da partenza.....	3
1.1	Decisiuns strategicas dal cussegl grond.....	3
1.2	Structuras statalas actualas en il Grischun.....	5
2	Motivs per la refurma.....	12
2.1	Projects currentes e svilups.....	12
2.2	Basegn d'agir tar las structuras existentas	16
3	La regiun sco plaun mesaun	19
3.1	Incumbensas pussaivlas da las regiuns futuras.....	19
3.2	Pretensiuns envers ils singuls champs d'incumbensas.....	19
3.3	Concepziun da las regiuns	25
3.4	Posiziuns.....	26
3.5	Imaginabel: 8 u 10 regiuns	28
3.6	Infurmaziun davart in'eventuala refurma electorala	32
3.7	Proposta da la regenza: 10 regiuns.....	32
4	Concepziun dal project.....	33
4.1	Concepziun formala	33
4.2	Explicaziuns davart las singulas disposiziuns.....	37
5	Consequenzas finanzialas e persunalas	40
5.1	Consequenzas tar il chantun	40
5.2	Consequenzas tar las vischnancas	40
5.3	Consequenzas tar ils districts.....	41
5.4	Consequenzas tar las corporaziuns regiunalas	41
6	Realisaziun ed entrada en vigur	41

1 Situaziun da partenza

1.1 Decisiuns strategicas dal cussegl grond

En la sessiun da favrer 2011 è il cussegl grond sa fatschentà cun dumondas strategicas davart la refurma da vischnancas e dal territori (missiva carnet nr. 8/2010-2011). A maun da 24 dumondas da princip ha el pudì prender posiziun davart las finamiras da la refurma ch'eran vegnidas proponidas da la regenza ed ha alura pudì fixar las conturas da las strategias da realisaziun correspondentas. Il cussegl grond ha constatà senza cuntravuschs ch'il chantun saja surstructurà. Plinavant saja necessaria ina refurma che cumpiglia tut ils plauns statals. La nova orientaziun duaja vegnir realisada en duas parts: sin plaun communal cun agid d'ina **refurma da vischnancas** e sin plaun regional cun agid d'ina **refurma dal territori**.

En ses rapport ed en sia missiva tar la refurma da vischnancas e dal territori ha la regenza formulà las suandantas finamiras strategicas per ina refurma cumplessiva:

- Las structurass statalas duain vegnir orientadas consequentamain tenor las pretensiuns actualas e futuras envers l'adempliment da las incumbensas.
- La capacid finanziala, la forza d'atgna finanziaziun e l'atgna responsabladad da las vischnancas politicas duain vegnir rinforzadas.
- Las vischnancas duain ademplir lur incumbensas en moda uschè independenta, effizienta e favuravla sco pussaivel e tegnair quint uschè bain sco pussaivel dals basegns da las burgaisas e dals burgais.
- Las premissas per la nova concepziun da la gulivaziun da finanzas ch'è necessaria entaifer il chantun duain vegnir meglieradas.
- Cun simplifitgar las structurass sin plaun regional duain vegnir augmentadas la trasparenza e la segirezza giuridica e vegnir meglieradas las premissas per ademplir las incumbensas en las regiuns.

Il cussegl grond ha approvà questas finamiras. El ha er fixà las strategias per cuntanscher questas finamiras:

- Tras ina refurma da vischnancas che sa basa er vinavant sin il princip da "bottom up", vul dir da sutensi, duai il dumber da vischnancas vegnir reduci fin l'onn 2020 a 50 fin 100 vischnancas, a pli lunga vista a sut 50 vischnancas.
- Tras ina refurma dal territori che sto vegnir francada en il dretg costituziunal tenor il princip da "top down", vul dir da surengiu, duai il chantun vegnir structurà en ils trais plauns statals "chantun", "regiuns" e "vischnancas".
- La refurma necessaria da las structures duai alura vegnir discutada, concludida e realisada en etappas. Davart l'attribuziun d'incumbensas a las regiuns duai vegnir decidì en il cas singul.
- La refurma da las structures duai vegnir exequida independentamain da la discussiun davart la midada dal sistem electoral per il cussegl grond.

Las adattaziuns dal dretg, ch'èn alura necessarias, duain vegnir fatgas – tenor l'incumbensa dal cussegl grond – en etappas.

Areguard la **refurma dal territori** ha il cussegl grond exprimì las suandantas intenziuns strategicas:

Regiuns

- Or dals districts actuals ed or da las corporaziuns regiunalas actualas duain vegnir furmadas e determinadas uffizialmain 8 fin 11 regiuns.
- A las regiuns duai vegnir surdada la giurisdicziun civila e penala dals districts actuals.
- Las regiuns pon gidar las vischnancas ad ademplir incumbensas surcomunales ed ellas duain vegnir concepidas tenor las reglas da la collavuraziun intercomunala, senza dentant survegnir atgnas cumpetenzas fiscalas e legislativas.
- Dals gremis da decisiun da las regiuns duain pudair far part mo commembras e commembers da las suprastanzas communalas.
- Incumbensas administrativas chantunalas pon vegnir surdadas a las regiuns.
- Las regiuns duain vegnir concludidas avant il 1. da schaner 2013.

Circuls

- Als circuls na duain betg pli vegnir delegadas incumbensas administrativas chantunalas.
- Fin che las structures sin plaun regional èn realisadas, duain ils circuls pudair vegnir engaschads er vinavant per ademplir incumbensas communalas u intercomunales.
- La dumonda dals circuls electorals per il cussegl grond duai vegnir coordinada cun la refurma dal territori e vegnir prendida per mauns tenor il princip "L'emprim la refurma dal territori, alura la refurma electorala".

1.2 Structuras statalas actualas en il Grischun

En il Grischun na vegnan las incumbensas publicas betg mo ademplidas dal chantun, mabain er dad actualmain 178 vischnancas¹, da 108 vischnancas burgaisas, da 39 circuls, dad 11 districts, da 13 corporaziuns regionalas e da passa 400 furmas da la collavuraziun intercomunala.

L'onn 1848, cur ch'il stadi federal svizzer è naschì, aveva il chantun Grischun 48 vischnancas giudizialas (cumins). Ils vitgs entaifer questas vischnancas giudizialas vegnivan numnads vischinadis. La constituziun federala da l'onn 1848 ha obligà il chantun da stgaffir structuras democraticas. Uschia è vegnids stgaffids dretgs da cundecisiun democratics directs che han designà las votantas ed ils votants sco suverans. En consequenza da quai è entrada en vigur il 1. d'avrigl 1851 la lescha davart la divisiun dal chantun Grischun en districts e circuls. Questa lescha ha stgaffì 39 **circuls** e 14 **districts** ed aveva l'intent d'ademplir las incumbensas politicas, giudizialas ed administrativas. Ils vischinadis, ch'èn menziunads en questa lescha per circumscrivere la cunfinaziun geografica respectiva, èn daventads per gronda part vischnancas **politicas**.

En quai che suonda vegni mussà, co che las structuras èn sa svilupadas dapi lura sin l'uschenumnà plaun mesaun:

Circuls

Dapi la refurma fundamentala dal territori e da las structuras da l'onn 1851 è la divisiun en 39 circuls stada praticamain la medema. Mo tras singulas fusiuns da vischnancas èn sa midads ils cunfins dals circuls:

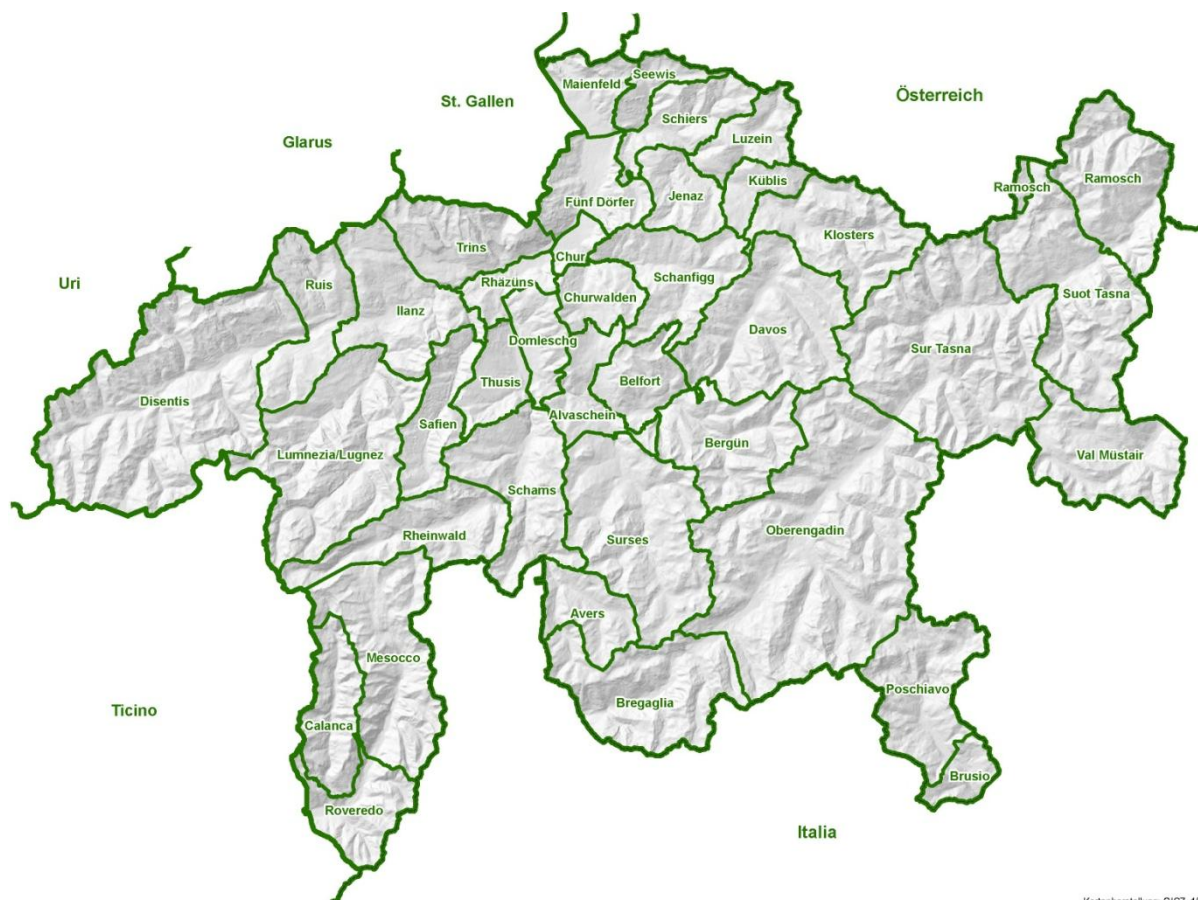
- Wiesen appartegneva avant la fusiun cun Tavau al circul da Bravuogn (oz: al circul da Tavau)
- Surcuolm appartegneva avant la fusiun cun Flond al circul da la Lumnezia (oz: al circul da la Foppa)
- Fanas e Valzeina appartegnevan avant la fusiun cun Grusch al circul da Seewis (oz: al circul da Schiers)

Fusiuns voluntaras da circuls – sco quai che l'art. 68 al. 2 da la constituziun chantunala (CC; DG 110.100) permetta entaifer il medem district – n'hai dà naginas fin ussa.

---

¹ Cun resalva dal consentiment dal cussegl grond fusiuneschan per il 1. da schaner 2012 las vischnancas dad Igis e da Mastrils a la vischnanca da Landquart sco er las vischnancas da Trun e da Schlans a la vischnanca da Trun. Uschia existan alura mo pli 176 vischnancas.

Ils circuls èn corporaziuns territorialas da dretg public cun atgna persunalitad giuridica e furman ils circuls electorals per l'elecziun dal cussegl grond (art. 70 al. 1 e 3 CC).

Kartenherstellung: GISZ, 15.08.2011

39 circuls	Populaziun 2010		Populaziun 2010		Populaziun 2010			
	dumber	en %	dumber	en %	dumber	en %		
Cuira	33'756	17.52%	Scanvetg	3'861	2.00%	Küblis	1'813	0.94%
Tschintg Vitgs	17'880	9.28%	Schiers	3'872	2.01%	Schons	1'798	0.93%
Engiadin'ota	17'051	8.85%	Suot Tasna	3'798	1.97%	Ramosch	1'740	0.90%
Razén	11'398	5.92%	Puschlav	3'506	1.82%	Bregaglia	1'601	0.83%
Tavau	11'166	5.80%	Lumnezia	3'371	1.75%	Val Müstair	1'592	0.83%
Cadi	8'091	4.20%	Alvaschagn	3'343	1.74%	Luzein	1'565	0.81%
Foppa	7'861	4.08%	Sur Tasna	2'540	1.32%	Belfort	1'500	0.78%
Trin	7'375	3.83%	Churwalden	2'450	1.27%	Brusio	1'123	0.58%
Maiavilla	6'213	3.23%	Surses	2'436	1.26%	Bravuogn	948	0.49%
Tusaun	5'688	2.95%	Mesauc	2'283	1.19%	Calanca	766	0.40%
Roveredo	4'814	2.50%	Rueun	2'039	1.06%	Valragn	763	0.40%
Tumleatga	4'253	2.21%	Jenaz	1'962	1.02%	Stussavgia	415	0.22%
Claustra	3'892	2.02%	Seewis	1'928	1.00%	Avras	170	0.09%
Total						192'621	100%	

Ils circuls adempleschan quellas **incumbensas** ch'els survegnan dal chantun u da las vischnancas (art. 70 al. 2 CC). Al circul dastgan da princip vegnir surdadas tut

las incumbensas che pon er vegnir surdadas ad ina corporaziun da vischnancas da dretg public. En quest connex sa tracti tipicamain da chaussas che sa refereschan al circul, pia da chaussas surcommunalas. En la pratica adempleschan mo paucs circuls talas incumbensas publicas en moda autonoma, uschia p.ex. il circul da la Tum-leastga (scola cirquitala), il circul d'Engiadin'ota (ospital, chasa da persunas attempadas e da tgira, planisaziun regiunala, promoziun dal traffic public regiunal, promoziun da la destinaziun turistica d'Engiadin'ota) ed il circul da Surses (ospital, chasa da persunas attempadas e da tgira, scola cirquitala). Differents circuls liquideschan dal rest incumbensas communalas en il sector da las taglias (uschenumnadas alianzas da taglia).

En la votaziun dal pievel dals 17 da matg 2009 è il pievel grischun vegnì dumandà da princip, sch'ils circuls duain avair – en il rom da la realisaziun dals cudeschs da procedura penala e civila svizzers – er anc en l'avegnir incumbensas giudizialas u betg (refurma da la giustia, missiva carnet nr. 9/2008-2009). Cun 61 cunter 39 pertschient ha il suveran concludì d'abolir l'art. 54 cifra 3 CC. Per il 1. da schaner 2011 è uschia vegnidas attribuidas tut las incumbensas giudizialas dals circuls a la procura publica (giurisdicziun penala) ed a las dretgiras districtualas (giurisdicziun civila).

Dapi il 1. da schaner 2011 han ils circuls anc trais champs d'incumbensas:

- la realisaziun da las elecziuns cirquitalas
- singulas incumbensas administrativas spezialas, p.ex.:
  - tschertas incumbensas en cas da donns elementars a favur da l'assicuranza d'edifizis dal Grischun
  - permetter lottarias da divertiment (lottos, tombolas)
- incumbensas dal sector da dretg civil che stattan en ina stretga relaziun cun la giustia, en spezial:
  - l'uffizi da stadi civil
  - l'autorità tutelara e l'avugadia uffiziala
  - la surveglianza d'ingiants publics
  - l'uffizi da scussiun sco er
  - il notariat cirquital

Districts

Er ils districts èn vegnids stgaffids mez dal 19. tschientaner. La lescha davart l'installaziun da dretgiras districtualas è vegnida acceptada l'onn 1848 ed adattada l'onn suandant. La divisiun territoriala en 14 districts ha alura gi lieu tras la lescha davart la divisiun dal chantun Grischun en districts e circuls da l'onn 1851. Questa divisiun è restada identica durant 150 onns; pir la refurma da las dretgiras da l'onn 2000 ha adattà ils cunfins dals districts a las relaziuns midadas ed ha reducì il dumber da districts.

Oz è il chantun Grischun dividì en 11 districts che han la capaciad giuridica e l'abilitad d'agir en il sector da las cumpetenzas da giurisdicziun e da las incumbensas ch'èn vegnidas surdadas ad els (art. 35 da la lescha davart l'organisaziun giudiziala [LOG; DG 173.000]). Ils districts èn en emprima lingia circuls da dretgira per la giurisdicziun civila e penala d'emprima istanza (art. 68 e 71 CC). Correspudentamain existan en mintga district ina dretgira districtuala, in uffizi da mediaziun ed in'autoridad da mediaziun per dumondas da locaziun; en quai che riguarda l'administraziun èn questas duas ultimas istanzas integradas en la dretgira districtuala (cf. art. 45 e 51 LOG). Dapi l'onn 2001 èn er ils uffizis da concurs organisads tenor districts (cf. art. 10b e 10c da l'ordinaziun executiva tar la lescha federala davart scussiu e concurs [OECGtLSC; DG 220.100]); en quai che riguarda l'administraziun èn els per part integrads en la dretgira districtuala e per part en in uffizi da scussiu. Betg incumbensas districtualas en il senn dal dretg chantunal n'èn las incumbensas (che stattan en ina stretga relaziun cun la justia) che vegnan ademplidas dal tuttafatg u per part sin plaun districtual sin basa d'ina regulaziun contractuala dals circuls.

Pervia da lur posiziun giuridica n'han ils districts nagins organs en il senn giuridic e n'han plinavant er naginas cumpetenzas legislativas. Las incumbensas da la giurisdicziun e da l'administraziun giudiziala vegnan exequidas tras las autoritads giudizialas menziunadas qua survart resp. tras l'uffizi da concurs. Lur elecziun, lur cumposiziun, lur grondezza e lur organisaziun vegnan regladas definitivamain tras il dretg chantunal (cf. cunzunt ils art. 35 fin 56 LOG sco er las ordinaziuns d'organisaziun [DG 173.500 e DG 173.600]).

11 districts

Districts	Populaziun 2010	
	dumber	en %
Plessur	40'067	20.80%
Partenz/Tavau	26'198	13.60%
Landquart	24'093	12.51%
Surselva	21'777	11.31%
Malögia	18'652	9.68%
Plaun	18'773	9.75%
Rain posteriur	12'672	6.58%
En	9'670	5.02%
Alvra	8'227	4.27%
Moesa	7'863	4.08%
Bernina	4'629	2.40%
Total	192'621	100%

Corporaziuns regionalas

L'onn 1969 ha la grupp regionala da planisaziun dal Grischun² elavurà in rapport che aveva la finamira da stgaffir regiuns da planisaziun. Gia da quel temp è vegnids tratgs en consideraziun differents models per stgaffir regiuns (en il senn da regiuns da planisaziun):

- 4 fin 8 regiuns pli grondas
- 15 fin 20 regiuns pli pitschnas
- structura da dus stgalims cun regiuns e cun subregiuns

Ina cunfinaziun territoriala, che fiss vegnida decretada dal suveran en il senn d'in plaun administrativ autonom cun suveranità fiscal, n'ha betg pudì sa profilar. En il

² Antecessura da l'associaziun grischuna per il svilup dal territori (AGS) dad oz.

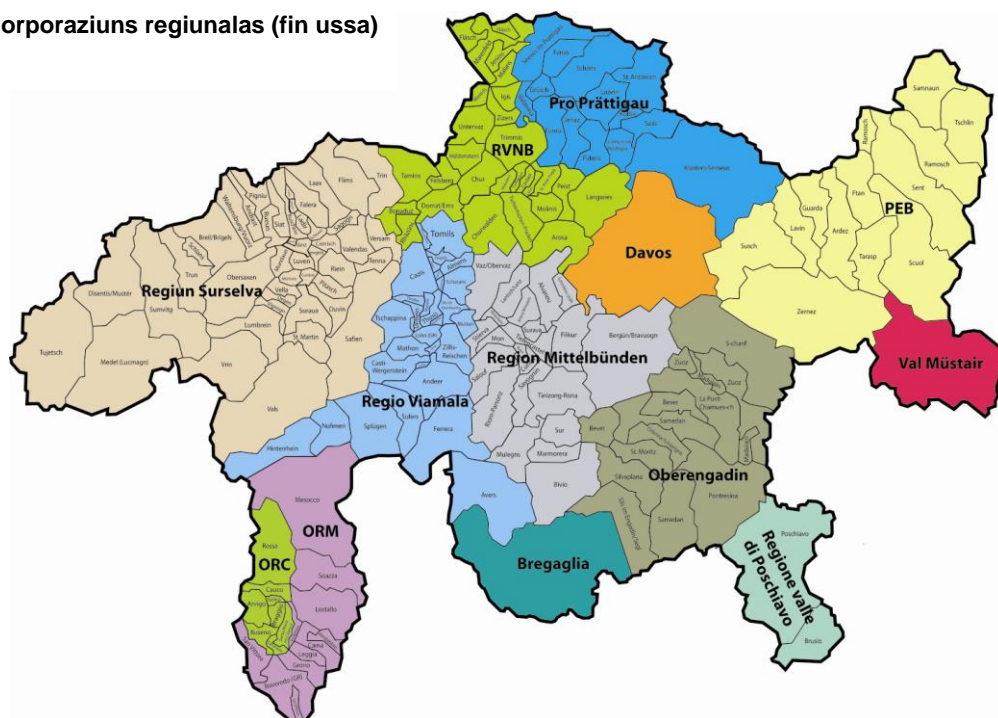
decurs dal temp han las corporaziuns regiunalas, ch'eran organisadas da quel temp per part tenor il dretg public e per part tenor il dretg privat, surpiglià differentas incumbensas. Ultra da las incumbensas da planisaziun e da la promoziun da l'economia han ellas per part surpiglià incumbensas en il sector da la furmaziun, dals fatgs socials, da la sanadad e da la cultura ubain incumbensas da provediment e da dismessa.

La nova constituziun chantunala ch'è entrada en vigur il 1. da schaner 2004 ha pretendì che las corporaziuns regiunalas sa constitueschian fin ils 31 da december 2006 sco corporaziuns da dretg public chantunal cun atgna persunalitad giuridica, sche quai n'era betg anc il cas. Plinavant ha mintga vischnanca stuì s'associar ad ina corporaziun regiunala per pudair ademplir incumbensas regiunalas. Questa novaziun ha gì l'intent da rinforzar las organisaziuns e las structuradas regiunalas. Bain è la valur da las corporaziuns regiunalas sco gener spezial da colliaziuns da vischnancas vegnida augmentada tras quai ch'igl èn vegnidas francadas en la constituziun pretensiuns minimalas correspondentas ed uschia ina legitimitad democratica pli gronda. I n'è dentant betg vegnì sclerì, tge incumbensas che las corporaziuns regiunalas hajan d'ademplir.

Tras las corporaziuns regiunalas n'èsi betg vegnì stgaffì in nov plaun administrativ; sulettamain ils purtaders d'incumbensas regiunalas èn da nov vegnids francads cle-ramain en la constituziun. En quest regard èn las corporaziuns regiunalas colliaziuns spezialas da vischnancas che han l'intent d'ademplir incumbensas surcomun- nalas, pia sa tracti la finala d'ina collavuraziun intercommunala (cf. protocol dal cussegl grond [PCG] 2002/2003, 307 s.). Correspudentamain figureschan las prescripziuns d'organisaziun en la lescha da vischnancas sut la part "Collavuraziun inter- comunala".

Dapi l'onn 2007 existan 13 corporaziuns regionalas da dretg public:

13 corporaziuns regionalas (fin ussa)

Corporaziuns regionalas	Dumber da vischnancas 2011	Populaziun 2010	
		dumber	en %
Corporaziun regionala dal Grischun dal nord (RVNB)	27	79'029	41.03%
Regiun Surselva	44	25'681	13.33%
Regio Viamala	29	12'672	6.58%
Regiun Grischun central	21	8'227	4.27%
Pro Partenz	12	15'032	7.80%
Tavau (vischnanca)	1	11'166	5.80%
Engiadin'ota (circul)	11	17'051	8.85%
Pro Engiadina bassa (PEB)	12	8'078	4.19%
Val Müstair (vischnanca)	1	1'592	0.83%
Regiun Val Puschlav	2	4'629	2.40%
Bregaglia (vischnanca)	1	1'601	0.83%
Organisaziun regionala da la Mesolcina (ORM)	9	7'097	3.68%
Organisaziun regionala da la Calanca (ORC)	8	766	0.40%
Total (13 corporaziuns regionalas)	178	192'621	100%

Entant che las corporaziuns regionalas eran vegnidas stgaffidas oriundamain per realisar la planisaziun dal territori ed alura er per sviluppar il concept da svilup per la promoziun da l'economia, èn ellas sa fatschentadas pli tard cun in grond spectrum d'incumbensas regionalas e publicas en il sector da l'economia (p.ex. turissem), en il sector da la furmaziun (scolas), en il sector social e da sanadad (ospitals, chasas da dimora, spitex), en il sector cultural (scolas da musica, museums) ed en il sector da l'infrastructura (provediment d'aua, dismessa da ruments, sereneras). En l'extensiun

laterala e verticala da l'adempliment da las incumbensas datti differenzas marcantas tranter las diversas corporaziuns regiunalas. Entant ch'il spectrum d'incumbensas da la corporaziun regiunala dal Grischun dal nord sa restrenscha p.ex. al svilup da l'economia e dal traffic sco er a la planisaziun regiunala, ademplescha la regiun Surselva fitg bleras incumbensas surcommunalas (svilup da l'economia, planisaziun regiunala, gestiun da ruments, scola da musica, traffic public, furmaziun e.u.v.).

2 Motivs per la refurma

2.1 Projects currentes e svilups

Differents projects e svilups currentes en il chantun Grischun influenzeschan las discussiuns davart las structurass futuras. En spezial ils suandants secturs han ina influenza sin la concepziun da la divisiun dal territori:

Reorganisaziun giudiziala sin plaun districtual

En il rom dal *program da la regenza 2009-2012* han la regenza ed il cussegl grond fixà da vulair cuntanscher – tras ina refurma da las structurass – in'organisaziun effizienta e concisa da las dretgiras civilas e penals d'emprima istanza cun clerass structurass territorialas e cun andaments da procedura optimals senza duplicitads (missiva carnet nr. 13/2007-2008, p. 738). Las mesiras han la finamira da garantir che las dretgiras districtualas sajan cuntanschiblas permanentamain grazia ad ina substituziun en uffizi cumplain, oravant tut tar il presidi e tar la chanzlia; uschia duai er vegnir optimada l'organisaziun giudiziala. Il cussegl grond ha approvà il zercladur 2008 la finamira strategica ed il punct central da svilup (PCG 2007-2008, p. 710 s.).

La medema finamira ha l'*incumbensa da la cumissiun per giustia e segirezza (CGS)* concernent l'examinaziun structurala e l'optimaziun da l'organisaziun da la giustia sin plaun districtual, ch'il cussegl grond ha acceptà l'october 2008 (PCG 2008-2009, p. 139). Tras quella vegn la regenza incumbensada d'examinar pli detagliadamain la structura e l'organisaziun da las dretgiras districtualas, dals fatgs tutelars, dals uffizis da scussiun e da concurs sco er dals notariats circuitals sut l'aspect dal svilup giuridic surordinà, da rapportar al cussegl grond davart questa examinaziun e da preschentar propostas concretas. En spezial ston vegnir examinadas la divisiun en districts, la regulaziun da suppleantas e da suppleants, la procedura electorala e la

perioda d'uffizi sco er ina chantunalisaziun da las dretgiras bassas. Las incumbensas administrativas duain vegnir attribuidas en quest connex en moda uschè concentrada sco pussaivel ad in unic organ statal.

In emprim pass ha gè lieu a chaschun da la realisaziun dals cudeschs da procedura civila e penala svizzers tras quai che la giurisdicziun civila d'emprima istanza è vegnida concentrada sin il plaun districtual. Las finamiras giavischadas areguard la grondezza dal manaschi da las dretgiras districtualas n'han dentant betg anc pudì vegnir cuntanschidas qua tras; per quest intent dovri ulteriurs pass.

Realisaziun dal nov dretg da protecziun da l'uffant e da creschids

Il nov dretg da protecziun da l'uffant e da creschids, che remplazza il dretg tutelar vertent, vegn ad entrar en vigur il 1. da schaner 2013. Fin lura ston ils chantuns avair adattà lur legislaziun ed avair nominà ed installà las autoritads necessarias.

In punct central da la revisiun dal dretg federal è la creaziun d'autoritads spezializadas interdisciplinaras che remplazzan las autoritads tutelaras actualas. Las autoritads da protecziun da l'uffant e da creschids futuras sa cumponan d'almain trais commembras e commembers che ston avair las enconuschientschas spezializadas necessarias en spezial en ina da las trais disciplinas centralas da la protecziun da l'uffant e da creschids (dretg, lavur sociala e pedagogia/psicologia). Per che las commembras ed ils commembers da l'autoridad spezializada possian s'acquistar l'experience pratica necessaria, duessan ellas ed els pudair exequir lur activitad en uffizi cumplain u principal. Sin basa da las prescripziuns dal dretg federal e sin basa dal dumber da cas en il chantun na poi – malgrà las reorganisaziuns durant ils ultims onns – betg vegnir cuntinuà cun las structuradas actualas en il sector tutelar. Las cundiziuns generalas permettian maximalmain 5 autoritads da protecziun da l'uffant e da creschids en il Grischun. Pervia dal resultat da la consultaziun desista la regenza da stgaffir 1 autoridad chantunala en 4 lieus (sedia principala cun 3 filialas regionalas) e propona en la missiva da crear 5 autoritads da protecziun da l'uffant e da creschids independentas cun cumpetenzas territorialas cleramain cunfinadas.

Il nov dretg federal ha er consequenzas per las assistenzas professiunalas che remplazzan las avugadias uffizialas. Quantas assistenzas professiunalas che pon vegnir stgaffidas, dependa da la dimensiun da lur incumbensas. En la consultaziun ha la

regenza proponì da designar la gestiun da las assistenzas professiunalas er vinavant sco incumbensa surcommunala e da surdar a quellas – ultra da l'execuziun da mesiras dal dretg da protecziun da l'uffant e da creschids (assistenzas professiunalas) – anc ulteriuras incumbensas. Pervia dals resultats da la consultaziun duain las assistenzas professiunalas sa restrenscher a lur incumbensas centralas e surpigiar naginas ulteriuras incumbensas.

Reuniun da l'uffizi da scussiun e da concurs

L'onn 2000 èn ils fatgs da scussiun e da concurs vegnids organisads da nov. Avant ademplivan ils circuls tant incumbensas da scussiun sco er da concurs. Dapi lura è mintga circol politic in circol da scussiun e mintga district in circol da concurs. Per regla surpiglia in uffizi da scussiun en il district las incumbensas da concurs. Naginas midadas hai dà areguard la finanziaziun; er per ils fatgs da concurs è quella chausa dals circuls. La spartiziun dals uffizis da scussiun e dals uffizis da concurs ch'è en vigur dapi l'onn 2001 n'è betg sa cumprovada en la pratica. Uschia hai er dà ina concentraziun areguard ils circuls da scussiun. Differents circuls han fusiunà contractualmain lur uffizi da concurs ils ultims onns (uschia p.ex. l'uffizi da scussiun da la Surselva, l'uffizi da scussiun da l'Alvra, l'uffizi da scussiun da l'Engiadina bassa e l'uffizi da scussiun da Tavau/Claustra).

La reuniun d'incumbensas da scussiun e da concurs sut in tetg vegn beneventada ord vista da l'adempliment da las incumbensas. In basegn d'agir correspondent ha la regenza affirmà en sia resposta a l'incumbensa da la CGS sco er a chaschun da la missiva tar il detretschament da las incumbensas giudizialas. In ulteriur basegn d'agir resulta tras il fatg ch'il dretg federal oblihescha ils uffizis da scussiun e da concurs d'acceptar en l'avegnir inoltraziuns er en furma electronica. Per uffizis pli pitschens pudessi dar problems, perquai ch'i pudess probablmain mo vegnir profità dals gudogns d'effizienz cun ina software da bransch ch'è raschunaivla resp. finanziabla per in manaschi a partir d'ina tscherta grondezza. Ultra da quai stoi vegnir resguardà che la dretgira chantunala sco autoritad da surveglianza (en chaussas da scussiun e da concurs) accepta ina reuniun d'incumbensas circuitalas tras plirs circuls mo sco soluziun provisorica. Per ina regulaziun da durada pli lunga vegn refusada la soluziun pragmatica. Per ina soluziun durabla stoppia la legislaziun vegnir adattada correspondentmain e stoppia l'organisaziun vegnir reglada tenor districts. Tenor l'opiniun da la dretgira chantunala duain las incumbensas giudizialas en il senn pli vast

vegnir ademplidas sin plaun districtual (cf. missiva carnet nr. 9/2008-2009, p. 494, 512 s.).

Svilups en ils fatgs da stadi civil

Perquai ch'ils eveniments da stadi civil cun connexs internaziunals e cun relaziuns da famiglia e da parentella cumplitgadas s'augmentan d'ina vart e perquai ch'il register electronic da stadi civil vegn sviluppà vinavant permanentamain da l'autra vart, dovri in grad d'occupaziun pli grond. Il dretg federal prescriba actualmain in grad d'occupaziun d'almain 40 pertschient; quest grad d'occupaziun sa referescha dentant a las activitads da stadi civil da las funcziunarias e dals funcziunaris da stadi civil e na correspunda betg al grad d'occupaziun d'in uffizi da stadi civil.

Ils circuls da stadi civil en il chantun Grischun cumpiglian il territori d'in u da plirs circuls u da parts da quels e vegnan determinads da la regenza suenter avair consultà ils circuls. Actualmain existan 14 circuls da stadi civil, ed il grad d'occupaziun dals uffizis da stadi civil variescha tranter 40 e 350 pertschient. Sin basa da las pretensiuns creschentas stoi vegnir fatg quint cun ulteriuras fusiuns, perquai che in'experientscha pratica suffizienta è impurtanta per garantir la qualidad.

L'uffizi da fatgs da polizia e da dretg civil (UPDC) ha en mira manaschis d'ina grondezza da circa 250 fin 300 pertschients da plazzas, perquai ch'igl è pussaivel da garantir uschia la substituziun interna, il barat professional sco er la cuntanschibladad permanenta durant las uras da fatschenta ordinarias. Per motivs geografics e/u linguistics po il grad d'occupaziun d'in uffizi da stadi civil vegnir reduci excepziunalmain a 150 pertschient. En vista al fatg ch'ils uffizis da stadi civil da tut il chantun han actualmain in grad d'occupaziun total da circa 14 plazzas a temp cumplain e resguardond las particularitads topograficas, geograficas e linguisticas, è l'autorità da surveglianza da l'avis ch'i saja realistic da stgaffir a lunga vista 5 fin 7 uffizis da stadi civil.

Management regional

Dapi il 1. da schaner 2008 vegn realisada la lescha federala davart la politica regionala (CS 901.0), numnada nova politica regionala (NPR). Ils 11 da december 2007 ha la regenza grischuna approvà il program da realisaziun dal Grischun 2008-2011 (PR GR).

La realisaziun dal concept da la NPR – cun sia midada da paradigmas davent da la promoziun da l'infrastructura (tenor l'anteriura lescha federala davart agids d'investiziun per territoris da muntogna, LIM) vi al svilup da l'economia (tenor la lescha federala davart la politica regionala) – è pretensiusa e dovra temp. Per ademplir las incumbensas bler pli pretensiusas dovra il chantun en las regions partenaris fermes che han stretgas relaziuns cun l'economia. Per quest motiv è l'installaziun d'in management regional effizient en las singulas regions dal chantun vegnida integrada sco misura accompagnanta en il PR GR, e quai per iniziar e per realisar ils process da midada necessaris sco er per generar projects che correspundan a la NPR. En stretga collavuraziun cun l'uffizi per economia e turissem (UET) han Las regions GR elavurà ina nova concepziun dal management regional. Quella prevesa da sa concentrar sin 5 fin 7 manageras u managers regionalas cun engaschaments a temp cumplain, da separar strictamain tranter la funcziun da l'administraziun da la corporaziun e la funcziun dal management regional, da restar tar ina francada regionala e – per il chantun – da pajar dapli prestaziuns finanzialas (ils custs da persunal vegnan surpigliads per gronda part dal chantun). Las manageras ed ils managers regionalas duain influenzer positivamain la realisaziun dal program da realisaziun da la NPR, perquai ch'il chantun po sa basar sin ina persuna da contact e perquai che la coordinaziun transregionala stentusa tranter duas u dapli corporaziuns regionalas croda davent.

2.2 Basegn d'agir tar las structuradas existentas

Circuls

La realisaziun dal detretschament da las incumbensas giudizialas ch'è entrada en vigor il 1. da schaner 2011 ha già consequenzas considerablas per ils circuls. Areguard las incumbensas dal sector da dretg civil che stattan en ina stretga relaziun cun la giustia sa lascha prevair in transferiment sin in auter plaun statal. En la sessiun da favrer 2011 ha il cussegl grond refusà cun 104 cunter 0 vuschs da surdar als circuls incumbensas chantunalas en l'avegnir.

In basegn d'agir exista er tar trais incumbensas che stattan en ina stretga relaziun cun la giustia (stadi civil, avugadia, scussiun). Cunzunt pervia da prescripziuns e da svilupps dal dretg federal s'imponi da transferir questas incumbensas sin il plaun districtual resp. regional (cf. explicaziuns sut il punct 2.3). En blers cas èn ils circuls s'unids contractualmain per ademplir questas incumbensas cirquitalas che stattan en

ina stretga relaziun cun la giustia, quai che na po betg esser raschunaivel a lunga vista. La dretgira chantunala sco autoritad da surveglianza accepta perquai er mo provisoricamain questa soluziun.

Nagin basegn d'agir direct n'exista tar las ulteriuras incumbensas administrativas dals circuls; in'attribuziun ad in'auter portader (vischnanca u plaun districtual resp. regional) è bain pussaivla, dentant betg urgenta.

Vi da la funcziun e vi da l'impurtanza dals circuls sco circuls electorals per l'elecziun dal cussegl grond na duai vegnir midà nagut tenor l'etappaziun ch'il parlament ha confermà en il rom da la refurma dal territori.

Districts

La dumonda da la divisiun en districts è vegnida tematisada gia differentas giadas (uschia p.ex. en l'incumbensa da la CGS da l'october 2008; missiva carnet nr. 13/2009-2010). In'examinaziun da la divisiun dal territori s'impona per dus motivs. D'ina vart n'è la divisiun actuala betg optimala per singulas incumbensas, perquai che tschertas finamiras concernent la garanzia da la qualitat na pon betg vegnir cuntanschidas. Da l'autra vart exista tar ulteriuras incumbensas in basegn d'agir cumprovà che po raschunaivlamain vegnir prendì per mauns pir, cur che la concepziun futura dal plaun mesaun è fixada. Independentamain dal gener dal basegn d'agir èsi dal rest impurtant da betg mo examinar la divisiun, mabain er da fixar quella en moda lianta per ils proxims onns. En connex cun la divisiun en districts exista in basegn da refurma cunzunt tar las suandantas incumbensas:

- Malgrà ch'ils pensums èn vegnids augmentads en il rom da la realisaziun dal CPP e dal CPC svizzer, n'han las deblezzas structuralas da las **dretgiras districtualas** betg pudì vegnir eliminadas. La maioritad dals districts dispona dapi l'onn 2011 d'in presidi en uffizi cumplain e d'in vicepresidi en uffizi principal. Anc adina vegn la cuntanschibladad permanenta tras ina substituziun en uffizi cumplain tar il presidi e tar la chanzlia ad esser garantida mo tar in unic district (Plessur).
- In basegn d'agir exista plinavant en vista al nov **dretg da protecziun da l'uffant e da creschids** ch'entra en vigur il 1. da schaner 2013 e che ha consequenzas considerablas per l'urden da cumpetenzas intrachantunal actual. En il rom da la realisaziun dal nov dretg federal en il chantun Grischun propona la regenza da definir l'assistenza professiunala (fin ussa avugadia uffiziala) sco incumbensa regionala e da la surdar al plaun mesaun. La reorganisaziun ch'è colliada cun quai duai bain

vegnir concludida gia cun la legislaziun executiva chantunala en il senn d'ina survista generala dal dretg da protecziun da l'uffant e da creschids. La realisaziun sco tala po dentant vegnir coordinada ed exequida cun la refurma dal territori.

- La spartiziun dals **uffizis da scussiun** e dals **uffizis da concurs** ch'è en vigur dapi l'onn 2001 n'è betg sa cumprovada tenor l'avis da la dretgira chantunala sco autoritad da surveglianza. Tras la pussaivladad da la transmissiun electronica da documents da scussiun s'augmenta il basegn da refurma supplementarmain.

Corporaziuns regiunalas

L'ultim temp han puspè cumenzà las discussiuns davart il bun perimeter d'ina **corporaziun regiunala**. En spezial en il territori da la corporaziun regiunala dal Grischun dal nord – ch'è sa furmada l'onn 2007 or da las uniuns da dretg privat Pro Scanvetg e Gruppa per la planisaziun regiunala da la Vallada dal Rain sco er or da las anteriuras vischnancas da Churwalden, da Malix e da Parpan – è puspè vegnì exprimì il giavisch d'ina spartiziun. Las vischnancas dals circuls dals Tschintg Vitgs e da Maivilla han exprimì pliras giadas lur intenziun da vulair fundar ina nova corporaziun regiunala, perquai ch'il perimeter dal territori actual saja – tenor lur opiniun – memia grond, memia eterogen ed uschia memia debel per pudair prender per mauns en moda efficazia in svilup da l'economia e dal territori. Gist en quest connex hai pudì vegnir constatà ch'i dat differentas opiniuns davart las incumbensas che las corporaziuns regiunalas hajan d'ademplir. La malsegirezza da planisaziun areguard las corporaziuns regiunalas, ch'è vegnida crititgada savens, duai vegnir schliada en il rom da la refurma dal territori.

3 La regiun sco plaun mesaun

3.1 Incumbensas pussaivlas da las regiuns futuras

Per ademplir incumbensas regiunalas dovri in plaun tranter il chantun e las vischnancas sco purtader d'incumbensas. Las incumbensas duain mintgamai pudair vegnir surdadas da las vischnancas u dal chantun. E las incumbensas giudizialas, las incumbensas che stattan en ina stretga relaziun cun la giustia sco er las incumbensas administrativas duain vegnir ademplidas d'in plaun mesaun geograficamain identic.

Ils suandants champs d'incumbensas surcommunals pudessan vegnir ademplids da las regiuns:

Giudizial	Giurisdicziun civila e penala d'emprima istanza Procedura da mediaziun en chaussas civilas (uffizis da mediaziun ed autoritad da mediaziun per dumondas da locaziun)
Stretga relaziun cun la giustia	Fatgs da scussiun e da concurs Dretg da protecziun da l'uffant e da creschids (assistenzas professiunalas) Fatgs da stadi civil
Administrativ	Planisaziun regiunala/planisaziun directiva/program d'aglomeraziun Svilup da l'economia regiunala/management regiunal Scolas da chant e da musica

Questa enumeraziun n'è betg cumpletta e po senz'auter er purtar soluziuns differenziadas en las differentas regiuns u sa sviluppar en il decurs dals proxims onns.

3.2 Pretensiuns envers ils singuls champs d'incumbensas

La descripziun ed il giudicament da las incumbensas regiunalas pussaivlas qua sut-vart sa basan sin divisiuns futuras pussaivlas en regiuns. Quellas s'orienteschan essenzialmain tenor ils districts actuals. Per las regiuns èn vegnidas supponidas las suandantas geografias:

8 regiuns	Landquart, Plessur/Plaun, Surselva, Partenz/Tavau, Grischun central/Viamala, En, Bernina/Malögia, Moesa
9 regiuns	Landquart, Plessur, Plaun, Surselva, Partenz/Tavau, Grischun central/Viamala, En, Bernina/Malögia, Moesa
10 regiuns	Landquart, Plessur, Plaun, Surselva, Partenz/Tavau, Grischun central, Viamala, En, Bernina/Malögia, Moesa
11 regiuns	Landquart, Plessur, Plaun, Surselva, Partenz/Tavau, Grischun central, Viamala, En, Bernina, Malögia, Moesa

Giurisdicziun civila e penala d'emprima istanza

Basa giuridica: CC, LOG, LItCPC (DG 320.100), LItCPP (DG 350.100)

Descripziun: Giudicament da dispitas da dretg civil e da cas penals tras la dretgira districtuala sco emprima istanza (derschadra singula u derschader singul, autoritad collegiala en in gremi da 3 u da 5). La finanziaziun vegn surpigliada cumplainamain dal chantun.

En il rom dal program da la regenza 2009-2012 ha la regenza formulà – areguard la giurisdicziun civila e penala d'emprima istanza – la finamira da garantir che las dretgiras districtualas sajan cuntanschiblas permanentamain. Quai tras in detretschament da las incumbensas giudizialas e tras ina reducziun dal dumber da districts. Sco criteri ha la regenza previs da pudair cuntanscher en spezial tar il presidi e tar la chanzlia ina substituziun en uffizi cumplain u almain en uffizi principal (q.v.d. mintgamai in pensum da 160 fin 200 pertschients da plazzas per il presidi [presidenta u president e vicepresidenta u vicepresidente] e per la chanzlia). La medema finamira ha er l'incumbensa da la CGS concernent l'examinaziun structurala e l'optimaziun da l'organisaziun da la giustia sin plaun districtual, ch'il cussegl grond ha acceptà l'october 2008.

Areguard la giurisdicziun civila e penala d'emprima istanza pari – tenor l'opiniun dal departament da giustia, segirezza e sanadad (DGSS) – dad esser d'avantatg da stgaffir 7 fin 8 regiuns. Da las dretgiras districtualas actualas na fissan en spezial quellas da l'Alvra, dal Bernina e dal Plaun (cunzunt pervia da la nova cunfinaziun cun la Surselva) betg pli giustifitgablas. La grondezza minimala giavischada na vegn er betg cuntanschida tar las dretgiras districtualas actualas da l'En e da la Moesa; qua poi esser giustifitgà per motivs geografics resp. linguistics da divergiar da la grondezza en mira.

Procedura da mediaziun en chaussas civilas (uffizis da mediaziun ed autoritad da mediaziun per dumondas da locaziun)

Basa giuridica: CC, LOG, LItCPC

Descripziun: Per dispitas da dretg civil prescriba il cudesch da procedura civila svizzer l'emprim ina procedura da mediaziun. En cas da dispitas da locaziun sto in'autoritad da mediaziun paritetica far in'emprova da mediaziun. En il chantun Grischun èn questas incumbensas chaussa dals uffizis da mediaziun e da las autoritads da mediaziun per dumondas da locaziun sut il presidi da la mediatura u dal mediatu respectiv. L'uffizi da mediaziun e l'autoritad da mediaziun èn attribuids administrativamain a la dretgira districtuala. Dapi il 1. da schaner 2011 vegn la finanziaziun surpigliada cumplainamain dal chantun.

En vista a l'experiencescha professiunala giavischada duess il grad d'occupaziun esser uschè aut sco pussaivel, quai ch'è in argument per reducir fermamain il dumber d'autoritads da mediaziun. En il rom da la missiva tar la realisaziun dal CPP e dal CPC sin il stgalim da la lescha è la regenza s'exprimida a favur d'in grad d'occupaziun da 20 fin 40 pertschients da plazzas per l'uffizi da mediaziun. Giuditgond divisiuns futuras stoi vegnir resguardà che la tractativa da mediaziun ha lieu al domicil da la partida accusada, uschenavant che quest domicil sa chatta en il circol da dretgira ed uschenavant che las personas pertutgadas na prefereschon betg ina tractativa a la sedia uffiziala da l'uffizi da mediaziun.

Pervia da la concepziun organisatorica che vala dapi l'onn 2011 duess il dumber d'autoritads da mediaziun per dumondas da locaziun correspunder – tenor l'opiniun dal DGSS – al dumber d'uffizis da mediaziun ed en il cas ideal al dumber da dretgiras districtualas. Ina divisiun en 7 u 8 regiuns fiss convenenta areguard la procedura da mediaziun. Partind dals districts actuals ston cunzunt ils uffizis da mediaziun dal Plaun (pervia da la cunfinaziun cun la Sur-selva) sco er da l'Alvra e dal Bernina vegnir designads sco plitost memia pitschens. Quai vala medemamain per l'uffizi da mediaziun da la Moesa; per motivs geografics e linguistics èsi dentant giustifitgà da divergiar da la grondezza en mira.

Fatgs da scussiun e da concurs

Basa giuridica: OECGtLSC

Descripziun: Manar uffizis da scussiun ed uffizis da concurs.

Dapi l'onn 2001 vegn l'uffizi da scussiun manà ed administrà sin plaun cirquital e l'uffizi da concurs sin plaun districtual; la responsabladad per las incumbensas e per il deficit han ils circuls. Questa separaziun da l'uffizi da scussiun e da l'uffizi da concurs n'è betg sa cumprovada, cunquai che l'uffizi da concurs dal district vegn per regla manà d'in uffizi da scussiun d'in circulo en il district. Per quest motiv è la regenza s'exprimida repetidamain per ina reuniun dals dus uffizis.

En vista a l'experientscha giavischada duess il grad d'occupaziun esser uschè aut sco pussaivel, quai ch'è in argument per reducir fermamain il dumber d'uffizis da scussiun e da concurs. Per garantir tras ina substituziun interna che l'uffizi saja cuntanschibel da tut temp, duess il grad d'occupaziun importar almain circa 200 pertschients da plazzas. Quai correspunda a circa 2'000 proceduras da scussiun iniziadas per onn. Areguard ils uffizis da scussiun e da concurs èn recumandablas – ord vista dal DGSS – 7 u 8 regiuns sco purtadras d'incumbensas; imaginablas fissan fin 10 regiuns. En ils districts da l'Alvra e da l'En na po la grondezza en mira betg vegnir cuntanschida dal tuttafatg; il district dal Bernina è cleramain memia pitschen.

Dretg da protecziun da l'uffant e da creschids (assistenzas professiunalas)

Basa giuridica: Novs art. 360 ss. CCS, novs art. 46 ss. LtCCS (fin ussa art. 51)

Descripziun: Las assistenzas professiunalas èn cumpetentas per manar mandats dal dretg da protecziun da l'uffant e da creschids sco er per accompagnar mandatarias e mandataris privats per incumbensa da las autoritads da protecziun da l'uffant e da creschids (tenor la missiva da la regenza).

En il rom da la realisaziun dal nov dretg da protecziun da l'uffant e da creschids ha ina grupp da lavur da la federaziun tutelara dal Grischun recumandà da prender en mira per las assistenzas professiunalas (actualmain: avugadias uffizialas) in manaschi d'ina grondezza minimala per che l'unitad d'organisaziun possa vegnir manada en moda professiunala. Sco manaschi d'ina grondezza adattada è vegnì recumandà in grad d'occupaziun da 500 fin 550 pertschients da plazzas. Mo cun in manaschi d'ina tala grondezza possa tenor opiniun dall'associaziun vegnir garantì che las incumbensas, en spezial la regulaziun interna da la substituziun, vegnian ademplidas en moda

professionala, che las differentas activitads vegnian delegadas en moda adequata, ch'i saja pussaivel da sa spezialisar sco er che las mesiras vegnian manadas cun las competenzas e cun las resursas necessarias.

En il chantun Grischun vegni fatg quint cun 35 fin 40 plazzas a temp cumplain per exequir ils mandats. Sin basa da las recumandaziuns da la federaziun tutelara dal Grischun pudessan vegnir manadas ord vista spezialisada maximalmain 7 fin 8 assistenzas professunalas. Considerond in manaschi d'ina grondezza adattada per che l'unitad d'organisaziun possia vegnir manada en moda professunala, considerond la pretensiun dal connex local e da l'entretschament cun autras autoritads communalas/regiunalas e considerond las competenzas linguisticas necessarias sco er las distanzas da viadi, pari dad esser raschunaivel da stabilir 8 assistenzas professunalas per pudair ademplir las incumbensas en moda adequata.

Fatgs da stadi civil

Basa giuridica:	Cudesch civil svizzer (CCS; CS 210), ordinaziun davart il stadi civil (OSC; CS 211.112.2), lescha introductiva tar il cudesch civil svizzer (LitCCS; DG 210.100), ordinaziun chantunala davart il stadi civil (OSCC; DG 213.500)
Descripziun:	<p>Las autoritads da stadi civil mainan ils registers, scrivan communicaziuns ed emettan extracts, realiseschan proceduras da preparaziun per la maridaglia e proceduras per la documentaziun dal partenadi registrà, celebreschan la maridaglia e documenteschan il partenadi registrà e retschaivan decleraziuns davart il stadi civil (art. 44 CCS).</p> <p>Il dretg federal vul professionalisar ils fatgs da stadi civil. Per quest motiv prescriba el in grad d'occupaziun d'almain 40 pertschient per las funcziunarias e per ils funcziunaris da stadi civil. Quest grad d'occupaziun sa referescha exclusivamain a las activitads da stadi civil da las funcziunarias e dals funcziunaris da stadi civil. El n'è plinavant betg identic cun il grad d'occupaziun d'in uffizis da stadi civil. Per in'unitad d'organisaziun manada en moda professunala vegn in grad d'occupaziun da circa 250 fin 300 pertschients da plazzas considerà sco adattà. Uschia èsi d'ina vart pussaivel da garantir la substituziun interna, il barat professunal sco er la cuntanschibladad permanenta durant las uras da fatschenta ordinarias ils lavurdis. Pervia da particularitads geograficas, topograficas e linguisticas na pon manaschis d'ina grondezza adattada dentant betg vegnir cuntanschids en il chantun Grischun, cun excepziun da dus uffizis da stadi civil (Grischun dal nord, Engiadina & vals dal sid). Per quest motiv sto vegnir cuntanschì in grad d'occupaziun da 150 pertschients da plazzas sco minimum absolut.</p> <p>En vista al fatg ch'ils uffizis da stadi civil da tut il chantun han actualmain in grad d'occupaziun total da circa 14 plazzas a temp cumplain e resguardond las particularitads topograficas, geograficas e linguisticas, è il UPDC da l'avis ch'i saja realistic da stgaffir a lunga vista 5 fin 7 uffizis da stadi civil.</p>

Planisaziun regionala/planisaziun directiva/program d'aglomeraziun

- Basa giuridica:** Lescha davart la planisaziun dal territori per il chantun Grischun (LPTGR; DG 801.100), ordinaziun davart la planisaziun dal territori per il chantun Grischun (OPTGR; DG 801.110)
- Descripziun:** La planisaziun directiva sin il stgalim da la regiun è in element fix da la politica da l'organisaziun dal territori dal Grischun. Las regiuns adempleschan ina incumbensa indispensabla en il svilup dal territori surcommunal. Per l'incumbensa comunabla "planisaziun directiva" dovri in plaun ferm da las regiuns, che surpiglia la responsabladad territoriala sin plaun surcommunal e che relascha plans directivs specifics per la regiun, che prenda pia conclus democratics legitimads (procedura d'approvaziun tras la regenza). Per ademplir questa incumbensa dovran las regiuns las competenzas da decisiun correspondentas che prevesan da relaschar plans directivs, statuts, reglaments, repartiziuns dals custs e.u.v.
- Medemamain mussa l'experientscha en auters chantuns ch'in plaun mesaun ferm ed autonom è necessari er per ademplir las incumbensas en il sector dal program d'aglomeraziun. Empè da stuaire stgaffir da nov quest plaun sco en auters chantuns (p.ex. Friburg u Vallais), è quel gia avant maun en il Grischun cun las corporaziuns regionalas. Questa fermezza dal Grischun sto vegnir sviluppada vinavant.
- La concepziun da las corporaziuns regionalas che adempleschan incumbensas ch'ellas survegnan dal chantun e da las vischnancas (u dals circuls) è succedida e vegnida realisada l'onn 2004 tras la constituziun. Questa concepziun è sa cumprovada da princip areguard las dumondas da la planisaziun dal territori.
- La cunfinaziun da las regiuns sto vegnir drizzada tenor las incumbensas ch'èn d'ademplir. Per il champ d'incumbensas "planisaziun regionala/planisaziun directiva/program d'aglomeraziun" è impurtants ils territoris che tutgan funcziunalmain ensemen. Correspudentamain na duess la corporaziun regionala dal Grischun dal nord betg vegnir spartida en 3 regiuns independentas. Da l'autra vart èsi cler tenor l'opiniun da l'uffizi per il svilup dal territori (UST) che las regiuns actualas fitg pitschnas da la Calanca, da la Mesolcina e da la Val Puschlav sco er las corporaziuns regionalas Val Müstair, Bregaglia e Tavau sco vischnancas singulas duain vegnir integradas en regiuns pli grondas en il rom da la refurma dal territori. Mo la grondezza n'è dentant betg decisiva. Gia oz èn las corporaziuns regionalas disadas d'ademplir lur incumbensas en il sector dal svilup dal territori en geometrias variablas. D'ina vart appartegni gia oz a la pratica d'ademplir comunablamain quellas incumbensas che surpassan il territori da la regiun (cf. art. 17 al. 1 LPTGR). Da l'autra vart han er lieu concentraziuns sin singuls territoris parzials/subregiuns en cas da dumondas specificas (p.ex. plan directiv da la Ruinaulta).

Svilup da l'economia regionala/management regional

- Basa giuridica:** Lescha per il svilup economic (LSE; DG 932.100)
- Descripziun:** Ord vista da las incumbensas dal UET vegnan consideradas totalmain e maximalmain 7 regiuns sco raschunaivlas resp. adequatas; la regiun Moesano vegn validada sco raschunaivla mo sin basa da las cundiziuns generalas spezialas (perquai ch'ella è suboptimala areguard la grondezza, areguard il dumber d'abitants ed areguard la quantidad d'activitads economicas). Questa vali-

taziun resulta da las enconuschientschas las pli novas en connex cun il management regional, nua ch'igl eran previsas oriundamain 5 regiuns.

Per sviluppar l'economia en moda dinamica e persistente e per realisar la NPR cun il management regional (promozion da l'economia regionala, svilup regional) giogan spazis economics d'ina grondezza funcziunala e quantitativa adequata ina rolla decisiva. Sin basa d'ina forza economica efficazia (interpresas, martgà da lavur, potenzial per projects da la NPR), sin basa d'in engaschi adequat dal management regional areguard ils custs ed il niz e sin basa dal basegn d'agir vegn da princip considerata ina regiun da 30'000 u dapli abitants ed abitants sco cunvegnenta. Pervia da particularitads dal chantun (structuras, cuntanschibladad, territoris culturals e linguistics, centers economics impurtants) pari dad esser giustifitgà da divergiar en tscherts territoris da questa valur directiva. Considerond l'entir chantun pon las pretensiuns envers in management regional effizient vegnir cuntanschidas il meglier cun 5 fin maximalmain 7 regiuns.

In management regional che operescha en moda uschè effizienta ed effectiva sco pussaivel fa grondas pretensiuns envers las instanzas superiuras (organisations regionalas, UET) areguard la direcziun. Il total d'unitads da management regional ch'il UET sto manar concepziunalmain e specificamain duess da princip s'orientar vi d'in dumber da 5 fin 7 plazzas. Tenor l'opiniun dal UET è quai inditgà tant pli, perquai ch'i sa tracta da structuras da matrix (q.v.d. direcziun strategica politica tras l'organisasiun regionala respectiva; direcziun professiunala concepziunala tras il UET).

Las experientschas cun la nova concepziun dal management regional dapi l'onn 2010 mussan ch'ina collavuraziun da duas u dapli organisations regionalas è complexa en la pratica ed ultra da quai politicamain savens dispitaivla en las regiuns.

Scolas da chant e da musica

Basa giuridica: Lescha per promover la cultura (LPC; DG 494.300), ordinaziun tar la lescha per promover la cultura (ordinaziun per promover la cultura, OPC; DG 494.310)

Descripziun: L'instrucziun da musica per uffants e per giuvenils duai vegnir sustegnida e l'educaziun musicala duai vegnir promovida.

Il chantun promova scolas da chant e da musica e sa participescha a lur finanzaziun, sch'ellas vegnan manadas da vischnancas, d'autras corporaziuns da dretg public u – per incumbensa da talas – d'instituziuns d'utilitad publica e sch'ellas èn commembras da l'associaziun da las scolas da chant e da musica dal Grischun.

Per organisar e per administrar las scolas da chant e da musica èsi raschunabel da far ina centralisaziun regionala; en consideraziun po vegnir tratg in dumber da 7 fin 11 regiuns. Uschia pudess l'educaziun musicala sa francar en general meglier en la cuntrada da furmaziun, e per tut ils uffants e giuvenils en il chantun pudessan vegnir stgaffidas las medemas cundiziuns d'access a l'instrucziun da chant e da musica. L'instrucziun pudess tuttina vegnir offrada en moda decentrala.

Sco resumaziun è il suandant dumber da regiuns raschunaivel resp. imaginabel per ademplier las incumbensas regiunalas pussaivlas en il rom da las prescripziuns dal cussegl grond:

	Dumber da regiuns			
	8	9	10	11
Giudizial				
Giurisdicziun civila e penala d'emprima istanza (dretgiras districtualas)				
Procedura da mediaziun en chaussas civilas (uffizis da mediaziun ed autoritad da mediaziun per dumondas da locaziun)				
Stretga relaziun cun la giustia				
Fatgs da scussiun e da concurs				
Dretg da protecziun da l'uffant e da creschids (assistenzas professiunalas)				
Fatgs da stadi civil				
Administrativ				
Planisaziun regiunala/planisaziun directiva/program d'aglomeraziun				
Svilup da l'economia regiunala/management regional				
Scolas da chant e da musica				

Legenda

Adempliment da las incumbensas:

	raschunaivel
	imaginabel
	betg raschunaivel

Igl è cler che en cas d'in pitschen dumber da regiuns sa vegnir surdau dapli incaricas allas regiuns. Cun dapli regiuns pon eventualmain tuttina anc vegnir ademplidas las incumbensas regiunalas, ma alura - senza risguardar aspects geografics, linguistics ni culturals - stoi vegnir fatg quint che la qualitad da l'adempliment optimal da las incumbensas sa reduceschia.

3.3 Concepziun da las regiuns

Sco ils districts actuals duain er las regiuns futuras vegnir francadas en la constituiziun chantunala. Cuntrari ad oz, nua ch'ils circuls èn il punct da referiment per ils districts, duain las vischnancas esser il punct da referiment per las regiuns. La lescha duai reglar, a tge regiuns che las vischnancas appartegnan. Medemamain duai la lescha attribuir las vischnancas als circuls, ma circuls ch'èn creschids historicamain restan sco ch'els èn. Vischnancas dal medem circul pon perquai appartegnair a differentas regiuns (p.ex. Flem al circul da Trin, ma a la regiun Surselva, Trin al circul da Trin, ma a la regiun Plaun, u Mut al circul d'Alvaschagn, ma a la regiun Viamala, e

quai mintgamai tar in dumber da "10 regiuns"). Er oz na fan dal rest betg tut las vischnancas d'in circol part da la medema corporaziun regiunala.

En la sessiun da favrer 2011 è il cussegl grond s'exprimì cun 94 cunter 1 vusch cunter ina suveranità fiscal e legislativa da las regiuns. La proposta che vuleva permetter ina suveranità legislativa tar las incumbensas delegadas è vegnida refusada cun 95 cunter 18 vuschs. Ina realisaziun consequenta da las decisiuns concludidas dal cussegl grond ha per consequenza che las regiuns na daventan betg corporaziuns da dretg public cun persunalità giuridica. Analogamain als districts actuals duain las regiuns dentant avair la capacitad giuridica e l'abilitad d'agir en quels secturs, nua ch'ellas adempleschan incumbensas.

Las incumbensas vegnan surdadas d'ina vart tras il dretg chantunal, da l'autra vart tras ina delegaziun da las vischnancas. Questa delegaziun ha lieu tras cunvegnas da prestaziun correspondentas che reglan er la finanziaziun.

Il chantun preferescha ina concepziun unitara e concisa da las regiuns. En quest senn vegn la lescha a far prescripziuns unitaras areguard l'organisaziun da las regiuns, e quai resguardond las decisiuns prendidas il favrer 2011. Las regiuns na dovran pia nagins statuts.

3.4 Posiziuns

- Las regiuns GR (sco organisaziun da tetg da las corporaziuns regiunalas) èn sa fatschentadas detagliadamain cun las incumbensas futuras e cun la cunfinaziun da las corporaziuns regiunalas a chaschun da la radunanza da las commembras dals 24 da zercladur 2010. En ses document da conclus sustegnan ellas 7 corporaziuns regiunalas pli grondas che duain nascher entaifer 5 fin 10 onns³:

- Grischun dal nord districts da Landquart e da la Plessur sco er district dal Plaun senza las vischnancas da Flem e da Trin
- Grischun central/regio Viamala districts da l'Alvra e dal Rain posteriur
- Moesano district da la Moesa
- Partenz/Tavau district dal Partenz/Tavau
- regiun dal parc naziunal district da l'En
- vischnanca da Bregaglia, Val Puschlav ed Engiadin'ota districts dal Bernina e da Malögia
- Surselva district da la Surselva incl. Flem e Trin

³ Las regiuns GR, incumbensas e cunfinaziun da las corporaziuns regiunalas, conclus da la radunanza da las commembras dals 24 da zercladur 2010.

Areguard las incumbensas èn Las regiuns GR sa tegnidas vi da la proposta en la broschura "Corporaziuns regiunalas en il chantun Grischun" dal mars 2004, p. 36 fin 38. Las regiuns GR partan dal fatg che differentas incumbensas, che eran vegnidas enumeradas quella giada, pudessan puspè vegnir surpigliadas en l'avegnir da las vischnancas pli grondas. Per quest intent duvrassi ina soluziun transitorica che stuess resguardar las differenzas en l'ulteriur svilup da las fusiuns da vischnancas. Plinavant possia quai anc adina esser raschunaivel che las corporaziuns regiunalas collavurian ina cun l'autra per ademplir singulas incumbensas.

- En ina petiziun han las deputadas ed ils deputads dals circuls da Trin e da Razén, las presidentas ed ils presidents da las vischnancas da Panaduz, da Domat, da Favugn, da Flem, da Razén, da Tumein e da Trin, il president da la dretgira districtuala dal Plaun sco er ils presidents circuitals da Trin e da Razén dumandà las commembras ed ils commembers dal cussegl grond sco er la regenza da conceder al district actual dal Plaun en l'avegnir il status d'ina atgna regiun. Cun il conclus dal 1. da favrer 2011 ha la regenza prendì enconuschientscha da questa petiziun. Da la petiziun, ch'è vegnida surdada ils 10 da schaner 2011 a la presidenta dal cussegl grond, ha il cussegl grond prendì enconuschientscha ils 16 da favrer 2011.
- En la petiziun dals 10 da zercladur 2011 ha la regiun Surselva dumandà la regenza da laschar tscherner il pievel er en l'avegnir las represchentanzas da las regiuns tras elecziuns democraticas legitimadas. Plinavant duain las regiuns avair er en l'avegnir la cumpetenza da relaschar ordinaziuns e reglaments en ils secturs delegads. Renviond a las decisiuns strategicas dal cussegl grond en la sessiun da favrer 2011 ha la regenza prendì enconuschientscha da la petiziun ils 9 d'avust 2011.
- La radunanza regiunala da la regio Viamala ha fatg ils 19 da schaner 2011 ina votaziun consultativa davart ina fusiun da las corporaziuns regiunalas regio Viamala e Grischun central. Cun 18 cunter 17 vuschs è la radunanza regiunala s'exprimida dad ir er en l'avegnir sia atgna via. En il rom d'ina votaziun consul-

tativa dals 15 da mars 2011 è la radunanza regiunala dal Grischun central s'exprimida cun 39 cunter 0 vuschs cunter ina fusiun cun la regio Viamala.

- A chaschun da sia sesida dals 16 da matg 2011 ha la "regiun da planisaziun Landquart" concludì unanimamain da dumandar il suveran a la votaziun dal pievel dals 27 da november 2011, sch'el approveschia la fundaziun da la corporaziun regiunala dal Signuradi/Tschintg Vitgs ed uschia pia l'extrada da la corporaziun regiunala dal Grischun dal nord.

3.5 Imaginabel: 8 u 10 regiuns

En il rapport ed en la missiva tar la refurma da vischnancas e dal territori ha la regenza skizzà in dumber da 5 fin 8 regiuns. En la sessiun da favrer 2011 è il cussegl grond s'exprimì a favur dad 8 fin 11 regiuns. Quai mussa che la geografia da las regiuns futuras dependa da prescripziuns pragmaticas e da prescripziuns politicas. Dapli regiuns restrenschan la pussaivladad d'attribuir en moda raschunaivla las incumbensas sin plaun regiunal (cf. tabella sut la cifra 3.2).

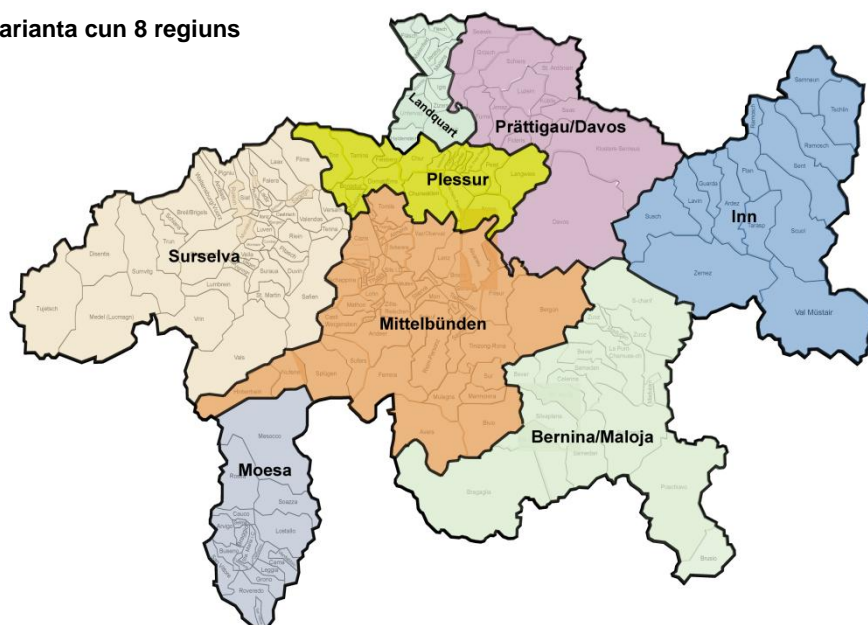
L'examinaziun da las incumbensas, che vegnan en dumonda per las regiuns en tut il chantun Grischun, mussa ch'i duessan vegnir stgaffidas **8** regiuns, per che las prescripziuns dal cussegl grond possian vegnir observadas e per che las incumbensas possian vegnir ademplidas il pli raschunaivlamain. Las autras variantas cun 9 fin 11 regiuns han per consequenza che singulas regiuns èn memia pitschnas per pudair ademplier en moda autonoma ina incumbensa regiunala. Il pli pitschen district Bernina posseda acutalmein in dumber da 4'667 abitants (statistica dalla populaziun da 2009). Qua tras sa cristallisassan furmas da collavuraziun transregiunala u resortiss la dumonda d'ina chantunalisaziun.

Observond la prescripziun dal cussegl grond e resguardond las incumbensas ch'èn raschunaivlas u anc imaginablas per las regiuns, tira la regenza en consideraziun **8** fin **10** regiuns.

Las indicaziuns statisticas per questas duas variantas èn vegnidas elavuradas qua sutvart:

Varianta cun 8 regiuns

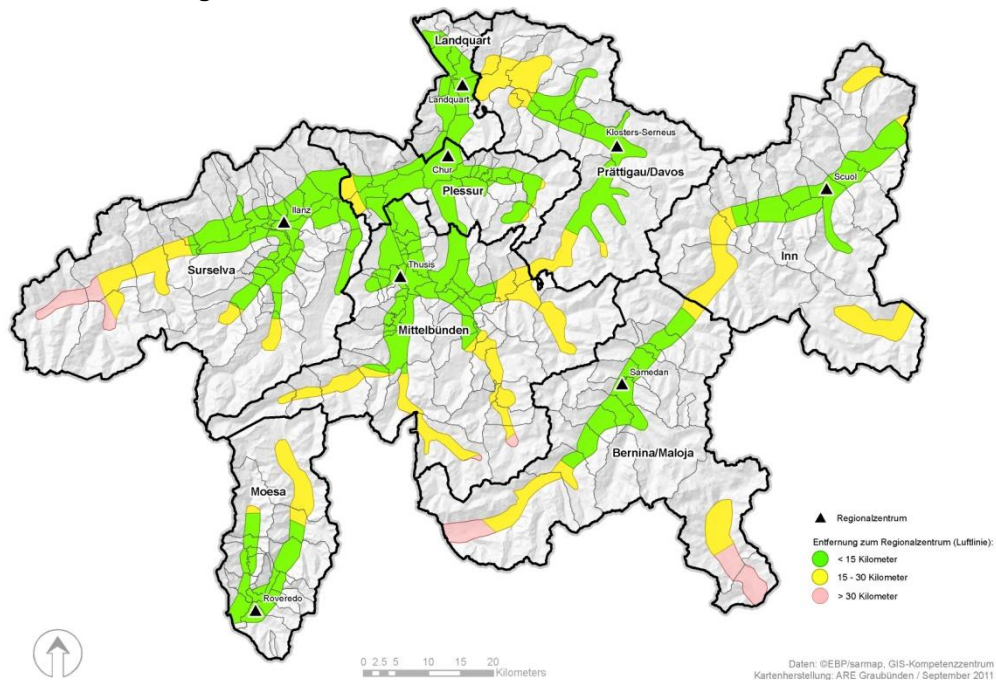
Varianta cun 8 regiuns

Regiun	Dumber da vischnancas 2011	Populaziun 2010		surfatscha (ha)
		dumber	en %	
Plessur	18	56'180	29.2%	42'004
Landquart	10	24'093	12.5%	19'322
Surselva	43	24'437	12.7%	142'405
Grischun central	50	20'899	10.8%	131'108
Partenz/Tavau	13	26'198	13.6%	85'339
Bernina/Malögia	14	23'281	12.1%	121'093
En	13	9'670	5.0%	119'656
Moesa	17	7'863	4.1%	49'604
Total (8 regiuns)	178	192'621	100.0%	710'531

Distanza tar il center regional (lingia directa)

Varianta cun 8 regions

Varianta cun 10 regions

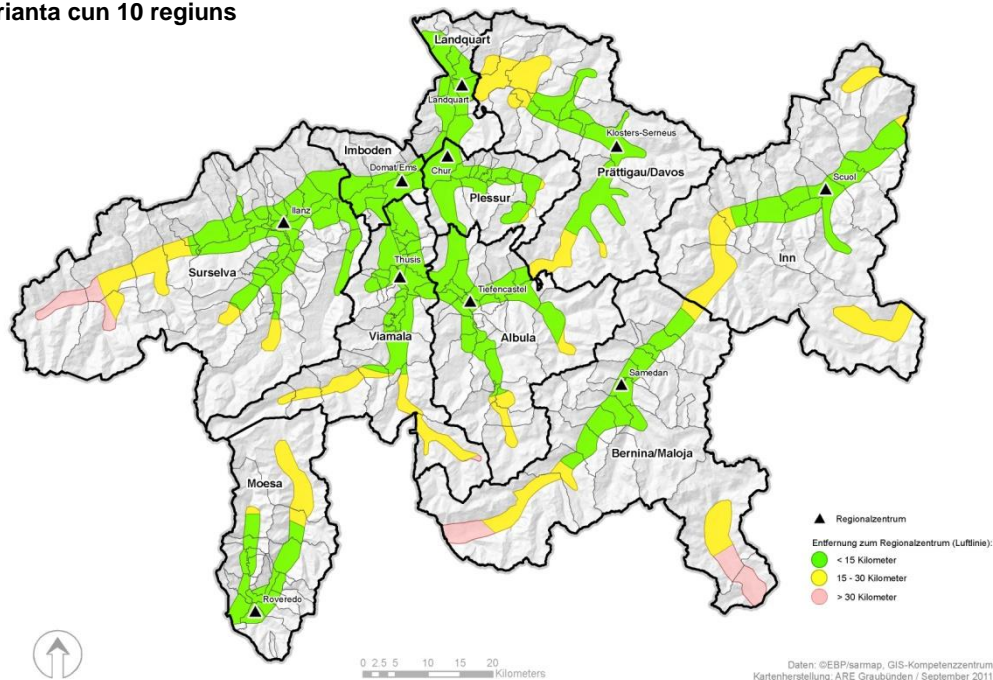
Varianta cun 10 regions

Regiun	Dumber da vischnancas 2011	Populaziun 2010		surfatscha (ha)
		Total	en %	
Landquart	10	24'093	12.5%	17'467
Plaun	6	16'113	8.4%	15'329
Plessur	12	40'067	20.8%	28'530
Surselva	43	24'437	12.7%	142'405
Viamala	28	12'672	6.6%	62'758
Alvra	22	8'227	4.3%	68'350
Partenz/Tavau	13	26'198	13.6%	85'339
Bernina/Malögia	14	23'281	12.1%	121'093
En	13	9'670	5.0%	119'656
Moesa	17	7'863	4.1%	49'604
Total (10 regiuns)	178	192'621	100.0%	710'531

Distanza tar il center regional (lingia directa)

Varianta cun 10 regiuns

Tar la varianta cun **10** regiuns vegnan – en cumparegliaziun cun ils districts actuals – sulettamain reunidas las regiuns Bernina e Malögia. Uschia pudessan las valladas talianas Bregaglia e Puschlav sa preschentar cun dapli forza entaifer questa nova regiun. Gia oz stoi vegnir garanti che la Bregaglia, che appartegna al district da Malögia, haja access senza restricziuns a la giustia per talian. La lingua taliana survegniss dapli pais e vegniss pia rinforzada en in district dal Bernina/Malögia. Che questa fusiun è raschunaivla, resulta er da las stentas en ils fatgs da stadi civil, nua ch'i vegn realisà in uffizi da stadi civil communabel Engiadina & vals dal sid.

Ils svilups en il sector da la refurma da vischnancas pudessan avair ina gronda influenza sin la furmaziun da las regiuns futuras. Betg dapertut n'èn ils projects da fusiun progredids uschè bain ch'els pudessan vegnir resguardads en la consultaziun qua avant maun. Sin basa da las reacziuns da las vischnancas spera la regenza dentant ch'ìls cunfins da las regiuns futuras possian vegnir sclerids.

Las vischnancas vegnan attribuidas a las regiuns futuras en il rom d'ina revisiun totala da la lescha davart la divisiun dal chantun Grischun en districts e circuls (DG 110.200; da nov: divisiun dal chantun Grischun en regiuns e circuls).

3.6 Infurmaziun davart in'eventuala refurma electorala

Il project qua avant maun na mida nagut vi da la divisiun dal chantun en 39 circuls e vi da l'elecziun dal cussegl grond. L'intenziun strategica "*L'emprim la refurma dal territori, alura la refurma electorala*" vegn observada cumplainamain. En cas ch'il sistem electoral vegniss midà (proporz), stuessi dentant vegnir examinà, sche las prescripziuns dal dretg federal (art. 8 al. 1 da la constituziun federala) envers l'egualitad da la valur da la dumbraziun, envers l'egualitad da la forza da las vuschs ed envers l'egualitad da la valur dal success fissan ademplidas. Perquai che tant la procedura electorala sco er ils circuls electorals èn reglads expressivamain en l'art. 27 CC, stuess ina eventuala midada vegnir approvada stringentamain da las votantas e dals votants en il rom d'in referendum obligatoric.

Gia oz – ed en general – poi vegnir ditg ch'ina refurma electorala che sa referescha a las regiuns fiss realisabla cun mintga varianta da divisiun, premess che quai fiss ina voluntad politica. Per ademplir las prescripziuns dal dretg federal menziunadas stuessan vegnir tratgs en consideraziun en l'avegnir mecanissem da gullivaziun (p.ex. plirs circuls electorals entaifer ina regiun cun ina gronda populaziun).

3.7 Proposta da la regenza: 10 regiuns

Considerond ils motivs directivs dil cussegl grond e resguardond ils arguments preschentai, considerescha la regenza la creaziun da 10 regiuns sco cunvegnent, raschuneivel ed acceptabel per la maioritad. Aschia san ils fatgs geografics, culturals, linguistics ed istorics en nies cantun vegnir risguardai optimalmein.

4 Concepziun dal project

La repartiziun da la cumpetenzza da regulaziun sin la constituziun e sin la lescha vul dir che la concepziun sto vegnir fatga da princip sin il stgalim da la lescha. Ina revisiun da la constituziun chantunala è mo – dentant tuttina – necessaria per concluder da princip il plaun mesaun e per stabilir las regulaziuns las pli impurtantas da natira transitorica.

La realisaziun n'ha natiralmain betg mo lieu tras ina revisiun parziala da la constituziun chantunala. Pervia dal proceder tschernì vegnan las adattaziuns necessarias sin il stgalim da la lescha dentant fatgas pir suenter che la revisiun da la constituziun è vegnida acceptada ed alura suttamessas al cussegl grond en ina missiva separada.

4.1 Concepziun formala

Dretg vertent	Sboz Las midadas èn marcadadas
----------------------	--

Constituziun dal chantun Grischun (DG 110.100)	
<p>Art. 11 Cumpetenzas electorales</p> <p>Las personas cun dretg da votar elegian:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. las commembras ed ils commembers dal cussegl grond sco er lur suppleantas e suppleants; 2. las commembras ed ils commembers da la regenza; 3. las commembras grischunas ed ils commembers grischuns dal cussegl naziunal e dal cussegl dals chantuns; 4. las commembras ed ils commembers da las dretgiras districtualas; 5. las presidentas cirquitalas ed ils presidents cirquitals sco er lur substitutas e substituts; 6. las presidentas ed ils presidents da las corporaziuns regiunalas; 7. las commembras ed ils commembers da las autoritads communalas a norma da la legislaziun; 8. ulteriuras autoritads, titularas e titulars d'in uffizi a norma da la legislaziun. 	<p>Art. 11 Cumpetenzas electorales</p> <p>Las personas cun dretg da votar elegian:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. las commembras ed ils commembers dal cussegl grond sco er lur suppleantas e suppleants; 2. las commembras ed ils commembers da la regenza; 3. las commembras grischunas ed ils commembers grischuns dal cussegl naziunal e dal cussegl dals chantuns; 4. las commembras ed ils commembers da las dretgiras regiunalas; 5. aboli 6. aboli 7. las commembras ed ils commembers da las autoritads communalas a norma da la legislaziun; 8. ulteriuras autoritads, titularas e titulars d'in uffizi a norma da la legislaziun.

Dretg vertent	Sboz Las midadas èn marcadadas
<p>Art. 26 Responsablada dal stadi</p> <p>1 Il chantun, ils districts, ils circuls e las vischnancas sco er las ulteriuras corporaziuns da dretg public ed ils instituts autonoms stattan buns, independentamain da la culpa, per donns che lur organs e che las personas ch'èn en lur servetsch han chaschunà illegalmain exequind lur activitads da servetsch.</p> <p>2 La lescha po prevoir excepziuns sco er ina responsablada da duaivladad per donns chaschunads tras in agir legal.</p>	<p>Art. 26 Responsablada dal stadi</p> <p>1 Il chantun, las regiuns, ils circuls e las vischnancas sco er las ulteriuras corporaziuns da dretg public ed ils instituts autonoms stattan buns, independentamain da la culpa, per donns che lur organs e che las personas ch'èn en lur servetsch han chaschunà illegalmain exequind lur activitads da servetsch.</p> <p>2 La lescha po prevoir excepziuns sco er ina responsablada da duaivladad per donns chaschunads tras in agir legal.</p>
<p>Art. 54 Giurisdicziun civila e penala</p> <p>La giurisdicziun civila e penala vegn exequida da:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. la dretgira chantunala; 2. las dretgiras districtualas; 3. ... 	<p>Art. 54 Giurisdicziun civila e penala</p> <p>La giurisdicziun civila e penala vegn exequida da:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. la dretgira chantunala; 2. las dretgiras regiunalas; 3. ...
<p>2. CIRCULS, DISTRICTS E CORPORAZIUNS REGIUNALAS</p> <p>A. Divisiun dal territori chantunal</p> <p>Art. 68 Districts e circuls</p> <p>1 Il chantun è dividi en ils sequents districts e circuls:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Alvra (circuls Alvaschagn, Belfort, Bravuogn e Surses); 2. Bernina (circuls Brusio e Puschlav); 3. Rain posteriur (circuls d'Avras, Tumleastga, Valragn, Schons e Tusaun); 4. Plaun (circuls Razén e Trin); 5. En (circuls Ramosch, Suot Tasna, Sur Tasna e Val Müstair); 6. Landquart (circuls Tschintg Vitgs e Maiavilla); 7. Malögia (circuls Bregaglia ed Engiadin'ota); 8. Moesa (circuls Calanca, Mesauc e Roveredo); 9. Plessur (circuls Cuira, Churwalden e Scanvetg); 10. Partenz/Tavau (circuls Tavau, Jenaz, Claustra, Küblis, Luzein, Schiers e Seewis); 11. Surselva (circuls Cadi, Foppa, Lumnezia, Rueun e 	<p>2. REGIUNS E CIRCULS</p> <p>A. Divisiun dal territori chantunal</p> <p>Art. 68 Regiuns e circuls</p> <p>1 Il chantun è dividi en las suandantas regiuns:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bernina/Malögia; 2. En; 3. Plaun; 4. Landquart; 5. Grischun central; 6. Moesa; 7. Plessur; 8. Partenz/Tavau; 9. Surselva; 10. Viamala. <p>2 La lescha regla, a tge regiuns ed a tge circuls che las vischnancas appartegnan.</p>

Dretg vertent	Sboz Las midadas èn marcadas
<p>Stussavgia).</p> <p>2 Cun l'approvaziun dal cussegl grond pon circuls fusiunar entaifer il medem district.</p>	
<p>Art. 69 Corporaziuns regiunalas</p> <p>1 Las vischnancas s'uneschon a corporaziuns regiunalas per ademplir incumbensas regiunalas.</p> <p>2 Las corporaziuns regiunalas ston vegnir cunfinadas uschia, ch'ellas pon ademplir lur incumbensas a moda cunvegnetta ed economica.</p>	<p>Art. 69 Corporaziuns regiunalas aboli</p>
<p>Art. 70 Circuls</p> <p>1 Ils circuls èn corporaziuns dal dretg public chantunal cun atgna persunalitad giuridica.</p> <p>2 Els adempleschan las incumbensas che als vegnan surdadas dal chantun u da las vischnancas.</p> <p>3 Els furman ils circuls electorals per l'elecziun dal cussegl grond.</p> <p>4 Il chantun promova la fusiun da circuls.</p>	<p>Art. 70 Circuls</p> <p>1 Ils circuls èn corporaziuns dal dretg public chantunal cun atgna persunalitad giuridica.</p> <p>2 Els adempleschan las incumbensas che als vegnan surdadas (...) da las vischnancas.</p> <p>3 Els furman ils circuls electorals per l'elecziun dal cussegl grond.</p> <p>4 Il chantun promova la fusiun da circuls.</p>
<p>Art. 71 Districts</p> <p>1 Ils districts èn circuls da dretgira per la giurisdicziun civila e penala.</p> <p>2 Il status giuridic dals districts sa drizza tenor la lescha.</p>	<p>Art. 71 Regiuns</p> <p>1 Las regiuns adempleschan las incumbensas che las vegnan surdadas dal chantun, dals circuls u da las vischnancas. En quests secturs han ellas la capacitad giuridica e l'abilitad d'agir.</p> <p>2 Las regiuns èn circuls da dretgira per la giurisdicziun civila e penala.</p> <p>3 L'organisaziun da las regiuns sa drizza tenor la lescha.</p>
<p>Art. 72 Corporaziuns regiunalas</p> <p>1 Las corporaziuns regiunalas èn corporaziuns dal dretg public chantunal cun atgna persunalitad giuridica.</p> <p>2 Ellas adempleschan las incumbensas che las vegnan surdadas dal chantun, dals circuls u da las vischnancas.</p>	<p>Art. 72 Corporaziuns regiunalas aboli</p>
<p>Art. 73 Organs</p> <p>1 Ils organs obligatorics dals circuls e da las corpora-</p>	<p>Art. 73 Organs La lescha fixescha ils organs obligatorics dals cir-</p>

Dretg vertent	Sboz Las midadas èn marcadadas
<p>ziuns regiunalas èn:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. la totalitad da las persunas cun dretg da votar ch'exerciteschan lur dretgs politics a l'urna u a la tschentada da cumin; 2. il cussegl cirquital respectivamain las delegadas ed ils delegads da la corporaziun regiunala; 3. la presidenta cirquitala u il president cirquital respectivamain la presidenta u il president da la corporaziun regiunala; 4. ulteriurs organs a norma da la legislaziun. <p>2 La lescha dat la segirezza ch'ils circuls e las corporaziuns regiunalas garanteschon ils dretgs politics.</p>	<p>culs e da las regiuns e regla ils dretgs politics.</p>
<p>Art. 74 Surveglianza</p> <p>1 En il rom dal dretg chantunal exequescha la regenza la surveglianza dals circuls, dals districts e da las corporaziuns regiunalas. Da questa surveglianza è exceptada la surveglianza da la giustia.</p> <p>2 En il sector d'incumbensas delegadas da las vischnancas als circuls ed a las corporaziuns regiunalas sa restrenscha la surveglianza sin la controlla giuridica, uschenavant che la lescha na dispona betg autramain.</p>	<p>Art. 74 Surveglianza</p> <p>1 En il rom dal dretg chantunal exequescha la regenza la surveglianza dals circuls e da las regiuns. Da questa surveglianza è exceptada la surveglianza da la giustia.</p> <p>2 En il sector d'incumbensas delegadas da las vischnancas als circuls ed a las regiuns sa restrenscha la surveglianza a la controlla giuridica, uschenavant che la lescha na dispona betg autramain.</p>
<p>Art. 76 Cumpetenzza e collavuraziun</p> <p>1 Il chantun e las vischnancas adempleschan incumbensas ch'èn d'interess public, uschenavant che la purschida privata na tanscha betg. Las incumbensas sa drizzan tenor la constituziun e tenor las leschas.</p> <p>2 Il chantun, las corporaziuns regiunalas, ils circuls e las vischnancas coopereschon per ademplir las incumbensas publicas. Tenor pussaivladad duai vegnir cuntanschida la collavuraziun cun persunas privatas.</p>	<p>Art. 76 Cumpetenzza e collavuraziun</p> <p>1 Il chantun e las vischnancas adempleschan incumbensas ch'èn d'interess public, uschenavant che la purschida privata na tanscha betg. Las incumbensas sa drizzan tenor la constituziun e tenor las leschas.</p> <p>2 Il chantun, las regiuns, ils circuls e las vischnancas coopereschon per ademplir las incumbensas publicas. Tenor pussaivladad duai vegnir cuntanschida la collavuraziun cun persunas privatas.</p>
<p>Art. 107 Corporaziuns regiunalas</p> <p>1 Organisaziuns regiunalas da la collavuraziun intercommunala che n'èn anc naginas corporaziuns regiunalas il mument da l'entrada en vigur da la nova constituziun, vegnan tractadas fin ils 31 da december 2006 sco corporaziuns regiunalas.</p> <p>2 A la suprastanza da las corporaziuns regiunalas cumpeti da far propostas a las vischnancas ed als organs cumpetents fin ils 31 da december 2004 per la</p>	<p>Art. 107 Corporaziuns regiunalas</p> <p>aboli</p>

Dretg vertent	Sboz Las midadas èn marcadas
----------------------	--

futura concepziun d'ina corporaziun regiunala.	
--	--

4.2 Explicaziuns davart las singulas disposiziuns

Art. 11 Cumpetenzas electoralas

Cifra 4 dal sboz: Las dretgiras districtualas duain vegnir adattadas terminologicamain a las dretgiras regiunalas. Las dretgiras duain vegnir nominadas er vinavant tras il sistem vertent (elecziun dal pievel).

Cifra 5 dal sboz: La funcziun da las presidentas e dals presidents circuitals sco er da lur substitutas e da lur substituents è sa midada marcantamain dapi l'ultima refurma da la giustia. Ils circuls n'exequeschan betg pli incumbensas giudizialas. Ultra da quai na duain els – tenor l'intenziun dal cussegl grond – er betg pli survegnir incumbensas chantunalas (vesair qua sutvart art. 70 al. 2 sboz CC). Ina prescripziun chantunala sin il stgalim da la constituziun per nominar ils presidis circuitals e lur substituents n'è betg pli giustifitgabl. Areguard ils circuls ed areguard lur impurtanza midada duai vegnir applitgada ina flexibilitad uschè gronda sco pussaivel. Uschia èsi imaginabel che las presidentas ed ils presidents communal pon exequir a medem temp la funcziun da la presidenta u dal president circuital. I duai vegnir surlaschè a mintga circul d'eleger sia presidenta u ses president circuital a norma da sia basa giuridica (cifra 8).

Cifra 6 dal sboz: Fin che las regions vegnan ad esser cumplainamain ablas d'operar (q.v.d. per il 1. da schaner 2017), existan vinavant las corporaziuns regiunalas. En il senn d'ina regulaziun transitorica duai vegnir surlaschè a mintga corporaziun regiunala d'eleger sia presidenta u ses president a norma da sia basa giuridica (cf. cifra 8). Uschia n'è l'elecziun tras il pievel betg pli prescritta stringentamain.

Art. 26 Responsabladad dal stadi

Al. 1 dal sboz: Adattaziun terminologica.

Art. 54**Giurisdicziun civila e penala**

Cifra 2 dal sboz: Adattaziun terminologica.

Art. 68**Regiuns e circuls**

Las regiuns vegnan enumeradas en la constituziun chantunala per num ed en la successiun alfabetica dals nums tudestgs. Ils circuls percenter na duain betg pli vegnir enumerads per num. La lescha duai reglar, a tge regiuns (ed a tge circuls) che las vischnancas appartegnan. Per quest intent èsi necessari da reveder la lescha davart la divisiun dal chantun Grischun en districts e circuls (DG 110.200). Uschia po il cussegl grond attribuir las vischnancas a las singulas regiuns. Nua ch'i dat intschertezas davart l'appartegnientscha a la regiun, duain votaziuns dal pievel eruir, a tge regiun che la vischnanca duai appartegnair.

Ils circuls ch'èn creschids istoricamain duain restar er vinavant sco ch'els èn. Ils 39 circuls actuals na vegnan betg midads. Uschia poi esser pussaivel er en l'avegnir ch'ils cunfins dals circuls pon sa cruchar cun ils cunfins da las regiuns futuras (p.ex. Flem).

Tras quest proceder èn garantids ils dretgs da cundecisiun democratics dal cussegl grond ed eventualmain da la populaziun.

En il rom da questa consultaziun metta la regenza en discussiun la varianta cun 10 regiuns.

Art. 69**Corporaziuns regionalas**

Tras la realisaziun da la refurma dal territori remplazzan las novas regiuns las corporaziuns regionalas actualas. Perquai poi vegnir desistì da l'art. 69 CC. Tras l'aboliziun da quest artitgel per l'onn 2017 (cf. regulaziuns concernent l'entrada en vigur) croda davent la basa per las corporaziuns regionalas, uschia ch'ellas vegnan dissolvidas automaticamain.

Art. 70 al. 2**Circuls**

Il favrer 2011 ha il cussegl grond decidì ch'ils circuls pon – fin a la realisaziun da las structuradas sin plaun regional – survegnir vinavant incumbensas communalas u intercommunalas, dentant betg pli incumbensas chantunalas. Quai na vul betg dir che las

incumbensas vertentas crodian davent automaticamain. Quellas crodan davent, cur che las basas legalas correspondentas vegnan midadas.

Ils circuls restan vinavant en vigur sco circuls electorals per il cussegl grond.

Art. 71 **Regiuns**

Per la concepziun da las regiuns cf. 4.3.

Art. 72 **Corporaziuns regiunalas**

Tras la realisaziun da la refurma dal territori remplazzan las novas regiuns las corporaziuns regiunalas actualas. Perquai poi vegnir desisti da l'art. 72 CC.

Art. 73 **Organs**

Il favrer 2011 ha il cussegl grond exprimì cun 66 cunter 47 vuschs sia intenziun strategica ch'ils gremis da decisiun da las regiuns futuras duain sa cumponer exclusivamain da commembras e da commembers da las suprastanzas communalas. Uschia duain las regiuns vegnir concepidas en moda consequenta tenor las reglas da la collavuraziun intercommunala. L'organisaziun e la concepziun da las regiuns e dals circuls vegnan regladas tras la lescha. Per quest intent èsi tranter auter necessari da reveder parzialmain la lescha da vischnancas. En quest connex vegni a dar ina procedura da consultaziun.

La nominaziun dallas dretgiras regiunalas duei avair lieu er vinavant tras in'elecziun dal pievel (art. 11 sboz CC).

Art. 74 **Surveglianza**

Adattaziuns terminologicas.

Art. 76 **Cumpetenzza e collavuraziun**

Adattaziun terminologica.

Art. 107 **Corporaziuns regiunalas**

Tras la realisaziun da la refurma dal territori remplazzan las novas regiuns las corporaziuns regiunalas. Perquai poi vegnir desisti da l'art. 107 CC.

5 Consequenzas finanzialas e persunalas

5.1 Consequenzas tar il chantun

Las dretgiras districtualas vegnan finanziadas gia oz cumplainamain dal chantun. Independentamain da la nova divisiun en regiuns dastgassan las incumbensas giudizialas restar pli u main sco quai ch'ellas èn. Er resta la dretgira chantunala vinavant l'organ da surveglianza da las dretgiras regionalas. I na sto vegnir fatg quint cun naginas midadas finanzialas e persunalas da num en cumparegliaziun cun il stadi actual.

Sche incumbensas chantunals, che na vegnan betg anc ademplidas oz dals districts u da las regiuns, vegnan surdadas a las regiuns futuras, po quai avair consequenzas finanzialas e persunalas. Las consequenzas da las decisiuns correspundentas na pon dentant betg vegnir illustradas en il rom da questa consultaziun, ma bain ston vegnir preschentadas en il cas singul.

Cun evitar interferenzas, tras structurazions effizientas, en general tras la simplificaziun da las structurazions che vegn proponida en il rom da questa consultaziun poi vegnir fatg quint cun gudogns d'effizienz betg quantifitgabels.

5.2 Consequenzas tar las vischnancas

Tras quai che las incumbensas che stattan en ina stretga relaziun cun la justia vegnan transferidas davent dals circuls a las regiuns, na duessan – en cas ch'il grad d'occupaziun resta il medem – resultar naginas grevezas finanzialas supplementaras per las vischnancas en cumparegliaziun cun in adempliment da las incumbensas tras il circol resp. cun in adempliment intercirquital. En la concepziun dal nov dretg da protecziun da l'uffant e da creschids, che la regenza ha tramess en consultaziun, ha ella proponì da concepì las assistenzas professiunalas regionalas er sco posts decentralis da scleriment per las autoritads da protecziun da l'uffant e da creschids. En cas che las autoritads da protecziun da l'uffant e da creschids fissan chantunalisadas, stuessan las prestaziuns correspundentas per questas autoritads vegnir indemnissadas a las vischnancas.

Las consequenzas finanzialas e persunalas per las vischnancas tar las incumbensas delegadas tras las vischnancas dependan da la dumonda, tge incumbensas che las vischnancas surdattan en tge dimensiun e cun tge finanziaziun a las regiuns futuras.

5.3 Consequenzas tar ils districts

Las derschadras ed ils derschaders elegids restan en uffizi fin ils 31 da december 2016. Tut tenor il dumber da regiuns futuras resp. da dretgiras regionalas pon sa midar ils lieus da dretgira per il 1. da schaner 2017. Quai po avair consequenzas per il lieu da lavur da las derschadras e dals derschaders resp. da las employadas e dals employads sco er per las infrastructuras. Cun in termin transitoric da 4 onns fin a l'entrada en vigur da las novas dretgiras regionalas resta avunda temp per sclerir las dumondas en quest connex. La finanziaziun da las dretgiras vegn surpigliada er vinvant dal chantun.

5.4 Consequenzas tar las corporaziuns regionalas

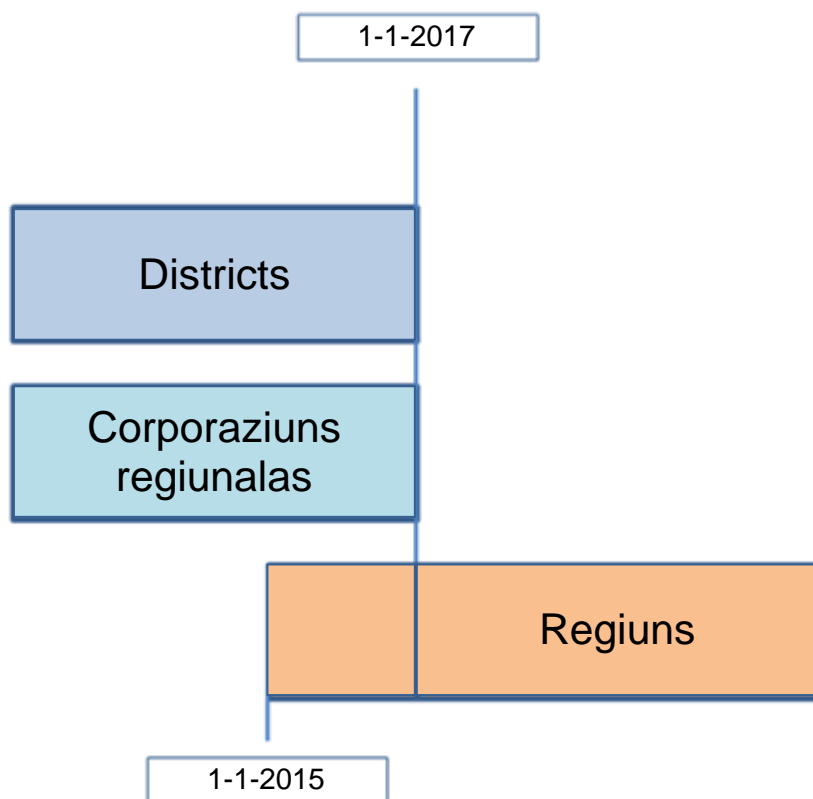
Las midadas las pli grondas èn da spetgar tar las corporaziuns regionalas. Las organisaziuns actualas, tschernidas sez, restan en vigur fin il pli tard la fin da l'onn 2016. Perquai che las basas giuridicas (en la constituziun chantunala) crodan davent, vengnan las corporaziuns regionalas dissolvidas per quest termin.

Las ulteriuras consequenzas dependan dal dumber da regiuns sco er da las incumbensas che vegnan surdadas da las vischnancas e dal chantun. Il lung termin transitoric fin a la dissoluziun da las corporaziuns regionalas actualas permetta da sclerir las dumondas organisatoricas. Sin il stgalim da la lescha duai vegnir garantì ch'i na resultian – durant il termin transitoric – naginas duplicitads che chaschunan blers custs.

6 Realisaziun ed entrada en vigur

La realisaziun sa basa sin la concepziun che vegn preschentada en la grafica qua sutvart. Il 1. da schaner 2015 entran en vigur las basas legalas ch'èn decisivas per las regiuns. Las commembras ed ils commembers da las dretgiras regionalas ston vegnir elegids pir en il decurs da l'onn 2016. La perioda d'uffizi da las commembras e dals commembers da las dretgiras regionalas cumenza directamain suenter la perioda d'uffizi da las derschadras e dals derschaders districtuals actuals che vegnan elegids en moda ordinaria l'onn 2012 per in'ulteriura perioda d'uffizi da 4 onns (fin la fin

da l'onn 2016). Ils districts e las corporaziuns regiunalas vegnan dissolvids sin la fin da l'onn 2016.

La regenza fixescha il termin da l'entrada en vigur. En il cas qua avant maun èsi inditgà da metter en vigur il project en etappas: Cun excepziun da l'art. 68, da l'art. 71 al. 1 e 3 sco er da l'art. 73 duai la revisiun parziala entrar en vigur il 1. da schaner 2017. L'art. 68, l'art. 71 al. 1 e 3 sco er l'art. 73 duain entrar en vigur gia il 1. da schaner 2015. Las commembras ed ils commembers da las dretgiras regiunalas duain vegnir elegids il pli tard l'onn 2016 (per la perioda d'uffizi 2017-2020). Il rest vegn reglà tras la lescha.